

T.C.

**MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**SPORCULARDA SPORTMENLİK YÖNELİMİ: HEDEF BAĞLILIĞI VE
SPORDA AHLAKTAN UZAKLAŞMANIN ROLÜ**

DOKTORA TEZİ

MEVLÜT YILDIZ

DOÇ. DR. GÖNÜL BABAYİĞİT İREZ

TEMMUZ, 2019

MUĞLA

T.C.

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

SPORCULARDA SPORTMENLİK YÖNELİMİ: HEDEF BAĞLILIĞI VE

SPORDA AHLAKTAN UZAKLAŞMANIN ROLÜ

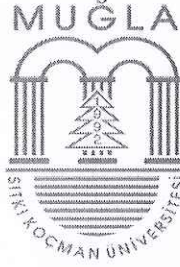
DOKTORA TEZİ

MEVLÜT YILDIZ

DOÇ. DR. GÖNÜL BABAYİĞİT İREZ

TEMMUZ, 2019

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

SPORCULARDA SPORTMENLİK YÖNELİMİ: HEDEF BAĞLILIĞI VE
SPORDA AHLAKTAN UZAKLAŞMANIN ROLÜ

MEVLÜT YILDIZ

Sağlık Bilimleri Enstitüsünde

“Doktor”

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 27.08.2019

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 26.07.2019

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Gönül, BABAYİĞİT İREZ

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Özcan SAYGIN

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Hasan ŞAHAN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Süleyman Murat YILDIZ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Erdi KAYA

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Feral ÖZTÜRK

TEMMUZ, 2019

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün 09/07/2019 tarih ve 143/1 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 38. maddesine göre, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Mevlüt YILDIZ'ın "Sporcularda Sportmenlik Yönelimi: Hedef Bağlılığı ve Sporda Ahlakattan Uzaklaşmanın Rolü" adlı tezini incelemiş ve aday 26/07/2019 tarihinde saat 14:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 70 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Gönül BABAYİĞİT İREZ

Üye

Prof. Dr. Özcan
SAYGIN

Üye

Prof. Dr. Hasan
ŞAHAN

Üye

Doç. Dr. Süleyman
Murat YILDIZ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Erdi
KAYA

YEMİN

Doktora tezi olarak sunduğum ‘‘Sporcularda Sportmenlik Yönelimi: Hedef Bağlılığı ve Sporda Ahlakdan Uzaklaşmanın Rolü’’ adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça ’da gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26/07/2019

Mevlüt YILDIZ

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı: YILDIZ

Adı: Mevlüt

Referans No:10274469

TEZİN ADI

Türkçe: Sporcularda Sportmenlik Yönelimi: Hedef Bağlılığı ve Sporda Ahlaktan Uzaklaşmanın Rolü

Y. Dil: Sportsmanship Orientation in Athletes: Goal Commitment and the Role of Morality in Sport

TEZİN TÜRÜ: Doktora

X

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü : Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 26.07.2019

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : BABAYİĞİT İREZ, Gönül

Unvanı : Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe	TEZİN SAYFA SAYISI: 92
TEZİN KONUSU (KONULARI) :	
1. Sportmenlik Yönelimi 2. Sporda Hedef Bağlılığı 3. Ahlaktan Uzaklaşma	
TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:	
1. Sportmenlik Yönelimi 2. Hedef Bağlılığı 3. Ahlaktan Uzaklaşma	
İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:	
1. Sportpersonship Orientation 2. Goal Commitment 3. Moral Disengagement	
1- Tezinden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum	X
2- Tezinden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir	X
3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezin tamamının fotokopisi alınabilir	
Yazarın İmzası : 	Tarih : 26/07/2019

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, farklı kategorilerde aktif olarak müsabakalara çıkan, takım ve bireysel sporcuların takım hedeflerine bağlılıklarının ahlaktan uzaklaşma davranışları üzerindeki etkisini incelemek ve buna bağlı olarak sportmenlik eğilimlerindeki değişimi ortaya koymaktır. Ayrıca sporda takım hedeflerine bağlılığın, sportmenlik eğilimi üzerindeki etkisi incelenerek, sporda ahlaktan uzaklaşma davranışının rolünün tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın evrenini, aktif olarak müsabakalara katılan, takım ve bireysel sporcular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise; futbol, basketbol, voleybol, hentbol, futsal, atletizm, taekwondo, kickboks, boks, okçuluk, tenis, hokey, muay thai, wushu, masa tenisi, bilek güreşi, güreş, oryantring, badminton, judo branşlarında aktif olarak müsabakalara katılan, 628 sporcu oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, sporda hedef bağlılığı, sporda ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik yönelimi ölçekleri kullanılmıştır. Toplanan veriler SPSS programında analiz edilmiştir. İkili karşılaştırmalar için Independent t test, ikiden fazla değişkenin karşılaştırmasında One-Way ANOVA testi ile analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkinin analizi için Pearson Correlation testi, araştırma kapsamına hipotez edilen modelin uyum indekslerinin test edilmesi için AMOS programı kullanılmıştır.

Sonuç olarak, hedeflerine bağlı sporcuların daha yüksek seviyede sportmenlik eğilimi göstereceği belirlenirken, sportmenlik eğilimi ve hedef bağlılığının sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarını azaltmada önemli değişkenler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sportmenlik Yönelimleri, Hedef Bağlılığı, Spor, Ahlaktan Uzaklaşma

SUMMARY

The aim of this study was to examine the effects of commitment to team goals of the athletes who have competed at different levels in individual and team sports on moral disengagement, and indirectly on their sportspersonship orientations. The role of moral disengagement in the relationship between goal commitment and sportsmanship.

Actively competing team and individual athletes constituted the population. Actively competing 628 athletes including football, basketball, volleyball, handball, futsal, track and field, taekwondo, kickboxing, boxing, archery, tennis, hockey, muay thai, wushu, table tennis, arm wrestling, wrestling, oriantring, badminton, and judo consisted the sample group.

Data were collected by using commitment to team goals in sport scale, moral disengagement in sport, and sportspersonship orientation scale. Collected data were analyzed in SPSS program including independent sample t test for comparison of two group, one-way ANOVA for more than two groups. Pearson correlation test was used for relationship analysis. The hypothesized model was analyzed with AMOS by calculating fit indexes.

Consequently, committed athletes to thier team goals were more likley to display sportspersonship while it was found that sportspersonship and goal commitment were critical factors for reducing moral disengagement in sport.

Key Words: Sportsmanship Orientation, Goal Commitment, Sports, Morality Disengagement

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖNSÖZ.....	V
TABLOLAR LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	3
1.2. Alt Problemler.....	3
1.3. Hipotezler	4
1.4. Araştırmanın Amacı	4
1.5. Araştırmanın Önemi.....	4
1.6. Araştırmanın Varsayım.....	6
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.8. Araştırmadaki Temel Kavramlar	6
2. GENEL BİLGİLER	8
2.1. Ahlak Kavramı ve Tanımı	8
2.1.1. Ahlak Eğitimi.....	9
2.1.2. Ahlaki Davranış	10
2.1.3. Ahlaki Kimlik	13
2.2. Spor	14
2.2.1. Spor Ahlakı	18
2.2.2. Sportif Erdem (Fair Play).....	21
2.3. Sportmenlik	22
2.3.1. Sportmenlik Dışı Davranışlar	23
2.3.1.1. Hile ve Aldatma	24
2.3.1.2. Şiddet.....	24
2.3.1.3. Küfür	25
2.3.1.4. Şike	26
2.3.1.5. Doping.....	27
2.4. Hedef Belirleme Kuramı	28

2.4.1.Hedef.....	30
2.4.2.Hedef Bağlılığı.....	31
2.4.3.Hedef Belirleme Süreci	33
2.4.4.Hedef Belirleme Psikolojisi	34
2.4.5.Hedef Görev Zorluğu Performans İlişkisi.....	36
3. YÖNTEM.....	38
3.1. Araştırmanın Modeli	38
3.2. Evren Örneklem.....	38
3.3. Verilerin Toplanması	40
3.3.1.Kişisel Bilgi Forma	40
3.3.2.Sporda Hedef Bağlılığı Ölçeği	40
3.3.3.Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği	40
3.3.4.Sportmenlik Yönelimi Ölçeği.....	41
3.3.5.İstatiksel Analiz	41
3.3.6.Katılımcılar	39
4. BULGULAR.....	42
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	47
6. ÖNERİLER.....	56
KAYNAKÇA.....	57

ÖNSÖZ

Tezle ilgili bilgiler vermeden önce Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK'ün söylediği özlü sözle cümlelere başlamak istiyorum.

“Ben Sporcunun Zeki, Çevik ve Aynı Zamanda Ahlaklısını Severim”

Spor milyonlarca insanın yaşamında önemli rol oynamaktadır. Birçok kişi; kadın, erkek, yaşlı, genç aktif olarak spor etkinliklerine katılmaya çalışır. Bunların yanında daha çok seyirci, taraftar veya spor eleştirmeni gibi olmak isterler. Özellikle insanların yetiştikleri kültürde sporun; dili, düşünceyi ve yaşam biçimlerini etkilediği görülmektedir. Çünkü spor olgusu, eğitim sistemini, ekonomiyi ve ayrıca ahlaki değerleri etkileyen önemli bir sosyal aktivite biçimi olarak görülmektedir.

Sporda ahlaki değerlerin gelişimini ve uygulamasını destekleyen bazı kavramları şu şekilde sıralayabiliriz. Bunlar karakter gelişimi, takım çalışması, takım birlikteliği, hedef bağlılığı, sportmenlik yönelimi ve öz disiplin gibi olguların, sporda bazı değerlerin elde edilmesi için ahlaki akıl yürütmeyi zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte adalet, dürüstlük, sorumluluk ve faydaya dayalı tutarlı bir değerler sistemi oluşturarak spor bağlamında ahlaki muhakemeyi sağlama aşamasında faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda özellikle takımların, sporcuların, antrenörlerin ve yöneticilerin takım ve bireysel anlamda hedefler koyarak performansı artırma, sonuca ulaşma ve sportmenlik dışı davranışlardan uzaklaştırma gibi faktöre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çerçeveden hareketle çalışmanın araştırılmasına neden olan konu “Sporcularda Sportmenlik Yönelimi: Hedef Bağlılığı ve Sporda Ahlaklıktan Uzaklaşmanın Rolü” giriş kısmında bir düzen içinde anlatılmaktadır. Genel bilgiler kısmında konu ile alakalı ahlak kavramı, eğitimi, spor ahlakı, sportmenlik dışı davranışlar, hedefler, hedef bağlılığı, tanımlar ve konu ile ilgili araştırmalar yer verilmiştir. Gereç ve yöntem bölümünde, yöntem evren ve örneklem, veri toplama araçları ve araştırmada uygulanan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir. Bulgular bölümünde araştırmada elde edilen istatistiksel sonuçlar yer verilmiştir. Tartışma, sonuç, öneriler, ekler ve kaynaklar kısmından oluşmaktadır.

Çalışmalarım boyunca beni olum yönde yönlendiren ve benden her konuda desteğini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Gönül BABAYİĞİT İREZ'e, bölüm başkanım Prof. Dr. Özcan SAYGIN'a, tezimin başlangıç aşamasından bitimine kadar çalışmalarım da yardımını esirgemeyen Dr. Ender ŞENEL'e ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesindeki tüm hocalarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Mevlüt YILDIZ

Ağustos, 2019

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. $\alpha= 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri	38
Tablo 2. Sporcuların Demografik Bilgileri ve Özellikleri	39
Tablo 3. Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Normal Dağılım Analizleri... 42	
Tablo 4. Hedef Bağlılığı, Sportmenlik Yönelimi ve Ahlaktan Uzaklaşma Davranışlarının Cinsiyete Göre Değişimi	42
Tablo 5. Profesyonel Ve Amatör Sporcuların Hedef Bağlılığı, Sportmenlik Yönelimi Ve Ahlaktan Uzaklaşma Davranışlarındaki Değişim	43
Tablo 6. Milli Sporcu Olma Değişkenine Göre Hedef Bağlılığı, Sportmenlik Yönelimi Ve Ahlaktan Uzaklaşma Davranışlarındaki Değişim	43
Tablo 7. Yaş, Spor Yaşı, Hedef Bağlılığı, Ahlaktan Uzaklaşma ve Sportmenlik Yönelimi Arasındaki İlişki.....	44
Tablo 8. Ahlaktan Uzaklaşmanın Yordayıcısı Olarak Hedef Bağlılığı ve Sportmenlik Yönelimi.....	45
Tablo 9. Sportmenlik Yöneliminin Yordayıcısı Olarak Hedef Bağlılığı.....	45
Tablo 10. Hipotez Edilen Modele İlişkin Uyum İndeksleri.....	46
Tablo 11. Modele İlişkin Parametre Tahminleri, Standart Hata Değerleri ve p Değeri	47
Tablo 12. Hipotez Edilen Modelin Cinsiyetlere Göre Analizi.....	47
Tablo 13. Kadın ve Erkeklerde Parametre Tahminlerindeki Değişimi.....	48
Tablo 14. Hipotez Edilen Modelin Profesyonel ve Amatör Sporculara Göre Analizi	49
Tablo 15. Profesyonel ve Amatör Sporcularda Paramtere Tahminlerindeki Değişimi	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Hedef Belirleme Teorisi Genel Modeli.....	31
Şekil 2. Sportif Tecrübe, Yaş, Hedef Bağlılığı, Sportmenlik Yöneliminin Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Üzerindeki Doğrudan ve Dolaylı Etkileri.....	46

1. GİRİŞ

Çağlardan beri spor müsabakaları topluluklar tarafından büyük ilgi görmüş ve her dönemde popülerliği sürmüştür. Geçmişten günümüze bakıldığında sporcularda ve antrenörler de taraftar baskısı, medya baskısı, yönetici baskısı sonucu etik olmayan rekabet ortamları oluşmuştur. Günümüzde sporda ahlak dışı davranışlar toplumsal hayatı da etkileyen davranış bozuklukları olarak değerlendirilebilir. Müsabaka ortamında meydana gelen ya da bilinçli olarak sergilenen bu davranışlar seyirci, yönetici, antrenör gibi sporun tüm unsurlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Sporcuların hedeflerinin farkında olması, belirlediği hedefler, yeteneklerinin farkında olması, takımının ve kendinin belirlediği hedeflere bağlılığı, sporcuların ahlaki davranışlarını etkileyebilir (Kavussanu, 2019).

Hedef bağlılığı, hedef kuramı içerisinde, hedef bağlılığı önemli bir şart olarak tanımlanmıştır, çünkü bağlılık olmazsa bir hedefin motivasyona ilişkin hiçbir etkisi yoktur (Latham, Erez ve Locke, 1988). Hedef belirleme kuramı, hedeflerin davranışlar için anlık düzenleyiciler olduğunu vurgulamaktadır. Bu kuram, bir kişinin iş yerindeki motivasyonunu tahmin etmek, açıklamak ve etkilemek için bir yapı olarak geliştirilmiştir. Bu kurama göre, belli bir yüksek hedef, hiçbir hedefin olmadığı ya da daha kolay bir hedefin, belirsiz bir hedefin olduğu (elinden gelenin en iyisini yap gibi) durumlara göre daha yüksek performansa imkân sağlamaktadır. Dahası bu kuram, belirlenmiş hedef bağlılığı, yani ne kadar yüksek hedef o kadar yüksek performans, ilkesinin üzerinde durur. Son olarak, sonuçların geribildirimini ya da bilgisi, güdüler, karar verme sürecine katılım ve yarışma gibi değişkenler, sadece belli yüksek hedeflerin belirlendiği ve bu hedeflere bağlanıldığı kadar çalışanın performansını etkiler (Latham, Ganegoda ve Locke, 2011). Hollenbeck ve Klein (1987) 109 hedef belirleme (goal-setting) çalışmasını incelemiş ve hedef bağlılığının çok az ölçüldüğünü tespit etmiştir. Türkçe alan yazın incelendiğinde hedef bağlılığını ölçmeye yönelik tek çalışma Şenel ve Yıldız (2016) tarafından yapılan Hedef Bağlılığı Ölçeğinin uyarlama çalışmasıdır. Yine ülkemizde hedef belirleme teorisini temel alan ya da araştırma içerisinde bu teoriye yer veren çok az çalışmaya rastlanmıştır (Arslan ve Göksoy, 2017; Yılmaz ve Turgut, 2016; Zeynel ve Çarıkçı,

2015; Ataman, 2017) bu çalışmalar içerisinde yalnızca Mavisu (2010) hedef belirleme süreçleri içerisinde Hedef bağlılığı kavramına yer vermiştir.

Toplumsallaşma sürecinde sporun önemli bir katkı sağladığı ve uygun ahlaki davranışların geliştirilmesinde önemli bir kaynak olarak görülebilir. Sporun ayrıca farklı branşlar da sporcular arasında takım arkadaşları ile işbirliği yapmayı öğretmek, ahlaki çözüm önerileri edinmek için bir araç olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte sporcu kendi yeteneğini değerlendirmesinde ve sporda başarı davranışının önemli bir kurgusu; ayrıca motivasyonun önemli bir belirleyicisi olarak da görülmektedir.

Eğitim ve spor ortamında performansı artırmak için başarılı bir motivasyon aracı olarak, hedef belirleme teorisi karşımıza çıkmaktadır. Hedeflerin hem bireysel hem de takım performansını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir (Kleingeld ve ark., 2011). Araştırmaların çoğu hedef belirlemenin hem takımlar hemde bireyler üzerinde benzer etkiye sahip olduğunu öne sürse de (Chen ve ark., 2009), ekipler doğası gereği kolektiftir ve sıklıkla motivasyonel süreçlerle çelişebilecek ara bağlantılara sahiptirler (Chen ve Kanfer, 2006). Bu aracı rolü olarak, ahlaktan uzaklaşma davranışı ortaya çıkmaktadır. Özellikle araştırmacıların sporun sosyal bir uygulama olarak nitelendirmektedir. Çünkü spor, bireylerin sosyalleşmesinde aktif olarak yer alır ve çoğu zaman destek, adil oyun, dayanışma ve işbirliği gibi ahlaki değerler geliştirmede, önemli rol oynadığı görülmektedir.

Spor doğası gereği, katılımcıların birbirleriyle iletişimini, etkileşimini ve ilişki kurmasını gerektiren sosyal bir ortamdır. Bu sosyal yapı, sakatlanan rakibe yardım etmek ve kötü bir performans sergilemiş takım arkadaşını cesaretlendirmek ve desteklemek gibi olumlu sonuçlar ortaya koyarken, yalan söylemek, kışkırtmak ve diğer kişilerin sakatlanmasına sebep olmak gibi olumsuz olaylara da neden olabilmektedir (Kavussanu, 2008).

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma, Ahlaki Düşünce ve Davranışın Sosyal Bilişsel Kuramı (Bandura, 1991), ahlaki davranışların düzenlenmesiyle ilgili olarak geliştirilmiş kuramlardan birisidir. Bu kuram spordaki ahlaki davranışlar üzerine ideal bir bakış açısı sunmakta ve ahlaki veya kınanması gereken davranışları tanımlarken eylem sonuçları da dâhil olmak üzere çeşitli faktörleri göz önünde

bulundurmaktadır. Bu kuram aynı zamanda, ahlaki davranışların düzenlendiği bir süreci tarif etmektedir. Örneğin sporda bazen takımın menfaati için hakeme yalan söylemek, topun kendinden çıktığını söylememek sporcular tarafından takım menfaati olarak değerlendirilip kabul edilir bir davranış olarak görülebilmektedir. Sporcular bazen kuralları çiğnediklerini kabul etmeyip sadece biraz esnettiklerini ifade etmektedirler. Sporcular bazen argo dil kullanmayla fiziksel şiddet içeren davranışları karşılaştırmak suretiyle bu kötü sözleri meşru gibi gösterebilmektedir (Boardley ve Kavussanu, 2011).

Sportmenlik, sporun hem bilimsel hem de uygulama alanında uzun yıllardır uzmanların konusu olmuştur. Antik Yunan'da Kalokagathia felsefesinden Victoria İngiltere'sinde ortaya çıkan Muscular Chirsinity anlayışına kadar sportmenlik anlayışı önemli bir sosyolojik kavram olmuştur. Bunun yanı sıra, günümüz sporunda bireyleri sportmenliğe yönlendiren ya da bu anlayıştan uzaklaştıran davranışlar araştırma konusu olmuştur. Dahası, sporcularda sportmenlik anlayışının oluşmasında farklı psikolojik süreçlerin varlığından söz etmek mümkündür (Abad, 2010).

Sportmenlik, aynı zamanda cömertlik, başkaları içinde endişe gösterebilmektir. Adil oyun, etik davranış, dürüstlük anlayışı ve hedef bağlılığının somut bir göstergesidir (Beller ve Stoll, 1993). Bunun yanında şu anda ülkemizde "her ne pahasına olursa olsun kazanmalıyız" zihniyetini gösteren sporcu, antrenör ve yönetici eğilimi vardır. Ne yazık ki bu tür zihniyetler çoğu zaman genç sporcuların ve genel olarak toplumun gelişimi üzerinde olumsuz tahrip edici etkiye sahip olabilecek etik olmayan davranışlara yol açacaktır (Jones, ve McNamee, 2000).

1.1. Problem

Aktif olarak müsabakalara katılan sporcuların hedef bağlılığı ve sportmenlik yönelimleri, sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarını azaltır mı?

1.2. Alt Problemler

a. Sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarının azaltılmasında sportmenlik yöneliminin etkisi var mıdır?

b. Sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarının azaltılmasında hedef bağlılığının etkisi var mıdır?

c. Sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarının azaltılmasında yaşın etkisi var mıdır?

d. Sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarının azaltılmasında sportif tecrübenin etkisi var mıdır?

1.3. Hipotezler

H: Aktif olarak müsabakalara katılan sporcuların hedef bağlılığı ve sportmenlik yönelimleri, sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarını azaltır.

H₁= Hedef bağlılığı sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarını azaltır.

H₂=Sportmenlik yönelimi sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarını azaltır.

H₃=Yaşın sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarının azaltılmasında dolaylı etkisi vardır.

H₄=Sportif tecrübenin sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarının azaltılmasında dolaylı etkisi vardır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, farklı kategorilerde aktif olarak müsabakalara çıkan takım ve bireysel sporcularının, takım hedeflerine bağlılıkları ve ahlaktan uzaklaşma davranışları üzerindeki etkisini incelemek, buna bağlı olarak sportmenlik eğilimlerindeki değişimi ortaya koymaktır. Ayrıca sporda takım hedeflerine bağlılığının sportmenlik eğilimi üzerindeki dolaylı etkisini ortaya koymak ve sporda ahlaktan uzaklaşma davranışının rolünü tespit etmek amaçlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Sporun her alanında ahlak dışı davranışlar spor seyircisini ve toplumu olumsuz yönde etkilemektedir. Bir futbolcunun saha içerisinde yaptığı sportmenlik dışı bir davranış rakip taraftarların tepkisine yol açarken kendi taraftarlarının desteğini alabilmektedir. Bu durumda sporcuların saha içerisindeki davranışları

seyirci, antrenör ve yöneticilere, buradan da topluma yansımaktadır. Buradan yola çıkarak, başarıya giden yolda hedeflerine bağlı sporcuların güçlü ve zayıf yönlerini bilerek performans göstereceklerini, dolayısıyla ahlak dışı davranışlardan çok, takımın ve kendilerinin belirlediği hedeflere ulaşmaya çalışacaklarını söyleyebiliriz.

Bu açıdan bakıldığında sporcuların sportmenlik davranışları stadyumdan topluma yayılacaktır. Dolayısıyla, sporcuları sportmence davranışlara yöneltecek yolların araştırılması önemlidir. Bu araştırma, farklı branşlardan sporcuları sportmenlik davranışa yönelten bazı faktörleri incelemeyi amaçlayarak, sahadaki ahlak dışı davranışları azaltmaya yönelik teorik bir çerçeve sunacaktır.

Spor ve günlük hayatta ahlaki yargı, saldırganlık, sportmenlikte kişisel ve çevresel faktörler, spor yapan ve yapmayan kişilerdeki ahlaksal gelişim, sporda antisosyal ve prososyal davranışlar, sporda ahlaksal akıl yürütme ve ahlaksal davranış, motivasyonel iklim ve sportmenlik, sportmenlik yönelimi ile ilgili araştırmalar spor ahlakına farklı bakış açıları getirmektedir. Sporda ahlaki ikilem yaratan durumlarla çok sık karşılaşmaktadır. Ne yazık ki spor ortamında karşılaşılan bu tip ikilem durumlarında sporcuların seçimi daha çok fair playe uygun olmayan davranışlardan yana olmaktadır. Bu durum özellikle profesyonel düzeydeki yakın temaslı takım sporlarında yaşanmaktadır.

Spor branşları açısından genel bir durum değerlendirilmesi yapıldığında ise fair playe uygun olmayan davranışların en çok yakın temaslı branşlarda gerçekleştiği görülmektedir. Ortaya çıkan bu tablo, spor branşlarında fair playin geliştirilmesi adına neler yapılması gerektiğini düşündürmektedir. Bir sporcunun fair playe yönelik davranışlar göstermesi için sahip olması gereken özellikler neler olmalıdır? Sporcularda fair playin gelişmesine etki eden beceriler nelerdir? Bu sorular ışığında Sporcularda Sportmenlik Yönelimi, Hedef Bağlılığı ve Sporda Ahlaktan Uzaklaşma arasındaki ilişki merak uyandırmaktadır. Ancak, spor katılımcılarında Sporcularda Sportmenlik Yönelimi, Hedef Bağlılığı ve Sporda Ahlaktan Uzaklaşma ilişkisi üzerine genel olarak literatür de çok az çalışma bulunmaktadır. Bu anlamda, bu araştırma sonuçları literatüre katkı sağlayacaktır. Bu çerçeveden hareketle sporcularda sportmenlik yönelimi, hedef bağlılığı ve sporda ahlaktan uzaklaşma arasındaki ilişki incelenmiştir.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan sporcuların araştırma formunu tarafsız bir şekilde doldurduğu varsayılmıştır.

Bütün katılımcıların aktif olarak müsabakalara katıldığı varsayılmıştır.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada, katılımcılar aktif olarak müsabakalara katılmaya devam etme şartıyla çalışmaya dâhil edilmiştir. Katılımcıların araştırmaya katılma şartlarından bir diğeri ise 18 yaşı doldurmuş olmaktır. Araştırma, 628 aktif sporcuyla sınırlıdır. Ek olarak, bu araştırma ölçüm araçlarının ölçüm gücüyle sınırlıdır.

1.8. Araştırmadaki Temel Kavramlar

Sportmenlik Yönelimi: Sportmenlik; sorumlu, adil ve düşünceli bir sporcu olarak hareket eden, ayrıca müsabaka esnasındaki rekabet içerisinde, adil bir oyun olarak algılamaktır (Feezell, 1986). Farklı bir deyişle sporcuların oyunu oynamaya nasıl yönlendirildiği ile ilgilidir (Sezen-Balçıkınlı, 2009).

Sportmenlik, ahlaki hedefler ışında, müsabaka ve oyunun rekabetçi bir ortamda koordineli bir şekilde gerçekleşmesi şeklinde söylenebilir (Shields ve Bredemeier, 1995). Arnold'a göre (1984) sportmenlik; yücelik, iyi mizah, saygı, nezaket, etkililik, şefkat, cömerlik gibi kavramlarla ayırt edilmiştir. Bu gibi kavramlar, sportmenliği genellikle, sporcuların tercih edilen bir şekilde davranmasını sağlayan, adil oyun ve erdemli düzenlemeler topluluğu olarak tanımlar.

Spor ve fiziksel aktivite bağlamında, ahlaki davranış ve sportmenlik kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Bu kavram özellikle sporcunun, müsabaka kurallarına, geleneklere, ayrıca sporun içinde olan iyi ve kötü uygulamalar arasında ayırım yapma kapasitesine ilişkin anlayışı uygulama biçimi olarak açıklanmaktadır (Siedentop ve ark., 2019; Ommundsen ve ark., 2003).

Hedef Bağlılığı: Hedef benzeri yapıların tanımı ve ölçümü için teorik çerçeveler arasında değişiklik gösterse de hedefler psikolojik araştırmalarda neredeyse her alanda bulunmaktadır. Sosyal bilişsel tanımı olarak belirli faaliyetlerde

bulunmaya ve istenen sonucu etkilemeye karar vermek olarak tanımlanmıştır (Bandura, 1986).

Aube ve Rousseau' ya göre (2005) hedef bağlılığı, hedeflerine bağlılığı bireylerin işlerine daha da adanmış olmaları, ayrıca sporcular takım hedeflerine ne kadar bağlıysa, karşılaşılan zorluklara uyum daha başarılı olarak açıklar. Bunun yanında, özel ve zor hedefler, bir bireyin davranış yönünü, yoğunluğunu, çabasını ve ısrar düzeyini belirler (Locke ve Latham, 2013).

Hedef bağlılığı ve hedef belirleme etkili bir motivasyon aracı olarak görülmesinin yanında “bireyin başarmaya çalıştığı bir şey” olarak tanımlayan Locke, bir eylemin amacı ve hedefi olarak görmektedir (Hall ve Kerr, 2001).

Ahlaktan Uzaklaşma: Ahlak, hem insanlık dışı davranmaktan kaçınma gücü, hem de insanca davranmak için proaktif güç olarak kendini gösteren iki yönü vardır. Ahlaki kurum, kişisel yaptırımlara bağlı kişisel standartlara dayanan duygusal öz-düzenleme mekanizmalarını kapsayan daha geniş bir sosyo-bilişsel öz-teori içine yerleştirilmiştir. Dolayısıyla ahlaki işleyiş, hoş olmayan, soyut akıl yürütme yerine, öz-tepkisel öznellik ile yönetilir. Ahlaki davranışı düzenleyen, özdenetim mekanizmaları, aktifleştirilmedikçe devreye girmezler ve ahlaki yaptırımların insanlık dışı davranıştan ayrıldığı birçok psikososyal mekanizmaları vardır. Ahlaki ayrılma, insanlık dışı davranışların bilişsel olarak yeniden yapılandırılmasına, ahlaki gerekçelerle, ahlak dilini temizleyerek ve sosyal karşılaştırmalar iyileştirilebilir. Ahlaki kontrolün hem bireysel hem de kolektif düzeyde serbest bırakılmasına yönelik birçok mekanizma göz önüne alındığında, medeni yaşam, insancıl standartlar, iyi davranışı sürdüren ve kötü davranışlardan kaçınan, sosyal statüye uygun güvenceleri gerektirir (Bandura, 2002).

2. GENEL BİLGİLER

2.1.Ahlak Kavramı ve Tanımı

Ahlak, bütünsel olarak toplumlar tarafından belirlenmiş olan ve o toplumun kişilerinin uymak zorunda olduğu davranış kalıplarıdır. Ayrıca insan davranışlarının doğru yanlış, iyi kötü kavramları üzerine tabi tutulduğu aşikârdır, böylece kötü davranışlardan kaçınılması ve iyi davranışların benimsenmesi yükümlülüğü getirilmektedir (Tanrıverdi, 2012).

Ahlak; insanın amaca yönelik olarak kendi isteği ile davranışlarını iyi ve kötü ayırarak kötülükten uzak olması şeklinde tanımlanabilir (Avcı, 2010).

Ahlak, doğru ile yanlış arasında ayırım yapılmasını sağlayabilen değer olarak tanımlanabilmektedir. İlk ahlaki gelişim teorisyenleri, mantıksal akıl yürütme gelişimine odaklandıkları zaman, ahlaki kararların bilişsel alan içerisinde beyin tarafından yönlendirildiğini ileri sürmüşlerdir (Garrigan ve ark., 2018). Diğer yandan sosyal kuramın içinde; Haidt ve Hersh'e göre (2001) ahlaki kararların duygusal temelli sezgiler tarafından yönlendirildiğini ve bir karardan sonra, ahlaki akıl yürütmenin sezgisel olarak verilen tepki olarak açıklamıştır. Bu bağlamda ahlaki karar alma, diğer karar verme türlerine benzer şekilde karmaşık bir süreçtir. Bir kişi içinde bulunduğu durumun ahlaki boyutlarıyla nasıl davranacağına karar verirken, bireyin öncelikle durumu, ahlaki kurallara bağlı olarak tanıması gerekmektedir. Bunun sonucunda ahlaki akıl yürütme, ahlaki kararları yönlendirebilecek bir süreçtir ve bu süreçler sonunda birey kendisine hedefler koyarak ahlaki karar alma kapasitesini geliştirebilecektir. Ahlaki alan, evrensel kuralları ve adalet ilkelerini kapsar; ancak bu ilkelerin kurallar veya yasalar olarak nasıl ortaya konulduğunu; toplumların, kültürlerin ve dinlerin arasında farklılık göstererek zaman içerisinde nasıl değişebileceğini göstermektedir. Örneğin ahlaki ilkeleri doğru bir şekilde anlayan kişi, insan haklarını ve etik kuralları ihlal ettiğini ve yasalara uymadığını anlayabilir. Böylelikle toplumun ahlaki ilkelerine (zorunlu olarak yasalar olmasa da) uyan veya o yönde yapılan davranış, ahlaki prososyal davranış olarak adlandırılabilir. Eğer ki toplumun ahlaki ilkesini ihlal eden davranış ahlaki olmayan veya antisosyal davranış olarak adlandırılabilir (Garrigan ve ark., 2018). Ayrıca gönüllü davranışlar olarak da adlandırılan başkalarına fayda sağlamayı amaçlayan prososyal davranışlar,

antisosyal davranışların olmadığı durumlarda sporda ahlaki bir işleyişin önemli bir göstergesidir (Sage ve Kavussanu, 2007). Özellikle sporcuların prososyal ve antisosyal davranışları göstermesi oyundan oyuna büyük ölçüde değişebilir; örneğin sporcular müsabaka esnasında takım arkadaşına, rakibine, hakemlere ve taraftara hoşgörülü (prososyal) davranışta bulunurken, bunun tam aksini yapan sporcularda ise (antisosyal) hoşgörüsüz, kötü davranışlar görülmektedir (Delrue ve ark., 2017). Çünkü spor, tüm branşlarda veya rekabet seviyelerinde, antisosyal ve prososyal olaylarla doludur.

Çifti 'ye göre (2003) Psikoloji bilimi açısından önemli olan ahlak kavramının ahlaki davranış olarak tanımlanmasıdır. Ahlaki davranış, toplumun önceden belirlenmiş kalıplardan bağımsız olarak var olamayacağından, bunlar psikoloji açısından da önemlidir. Ahlaki davranıştan bahsedildiğinde, ahlaki kalıplar sistemi içinde, belli ölçülerde çevreye ait olan ve bundan etkilenen bireyin açısından bakmış oluyoruz. Fakat bireysel ahlak, yalnızca davranışla sınırlandırılmamalı, ahlaki düşünme ve bilinç süreçlerini de içermelidir. Bu nedenle bir grubun ahlakı daha çok toplumsal ahlak olarak değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmeye birlikte, spor doğası gereği, katılımcıların birbirleriyle etkileşime girdiği, onlarla ilişki kurduğu ve etkilendiği bir bağlamdır. Çünkü sporun içinde bulunun bazı olgular; yaralı bir rakibe yardım etmek, kötü oyundan sonra takım arkadaşını desteklemek gibi olumlu sonuçları olan eylemler için fırsat sunar. Aynı zamanda, sporun doğası gereği bazı ahlak dışı davranışlarda ortaya çıkmaktadır; bunlar aldatma, yalan söyleme, korkutma, yaralama ve hile gibi davranışlarda bulunma potansiyeli de ortaya çıkmaktadır (Kavussanu, 2008).

2.1.1. Ahlak Eğitimi

Ahlak eğitimi, günümüzde çağdaş okul sistemlerinde ve spor kulüplerinde en önemli konulardan biri haline gelmek için hızla ilerleme kaydetmektedir (Pennington, 2017). Günümüzde bakıldığında sporun içinde bulunan çocukların psikososyal becerileri geliştiği ve özellikle sportmenliğin gelişimi için faydası yadsınamaz. Özellikle beden eğitimi öğretmenlerinin bakış açısına göre, beden eğitimi tüm öğrencileri eğitmek için eşsiz bir fırsat olarak karşımıza çıkmakla birlikte öğrenciyi eğitmenin anahtarı olarak da ahlak eğitimi karşımıza çıkmaktadır (Shields

ve Bredemeier, 1995). Bunula birlikte eğitim sorunu özellikle ahlaki eğitim, insanların bazı tutumlara, duygulara ulaşmalarına ve davranışlarından sorumlu olmalarına yardımcı olmak için insanların etik kurallarla başladığını göstermektedir. Her birey ahlaki normlara uyulması gerektiğini bilir ve bu normlarla alakalı kurallar olduğunda unutmamalıdır (Popescu ve Masari, 2011). Aslında bakıldığında bu kuralların gelişimi için ahlak eğitimi okul müfredatlarında beden eğitimi ortamında yaygın örnekler oluşturarak, özellikle ilköğretim ve ortaokul seviyelerine düzenli olarak dâhil edilip aşırı rekabetçi ortam oluşturulmadan belli seviyelerde müsabakalar yapılabilir (Vidoni ve Ward, 2009). Çünkü spor gençler arasında en popüler eğlence etkinliklerinden birini temsil etmektedir (Ntoumanis ve ark., 2012). Bununla birlikte gençlerin spora katılımı, ahlak normlarının ve değerlerin gelişimi için birçok fırsat sunmaktadır. Özellikle spor aktivitelerinin doğası gereği, gençliğin ahlaki davranışlarını daha iyi yönde şekillendirme potansiyeline sahiptir (Rutten ve ark., 2008).

Ahlaki eğitime yönelik yaklaşımların çoğunun ortak noktasında, çocukların ahlaki yansıma kapasitelerinin engellendiği ve dolayısıyla ahlaki davranışlarını değerlendirmek için gerekli ilgi ve eğitimden mahrum bırakıldıkları görülmektedir. Bunun sebebi olarak görülen; eğitimcilerin gerekli eğitimi almamasıdır (Croce, 2019). Özellikle ahlaki karakterin gelişiminde, ahlaki eğitim önemli rol oynamaktadır; çünkü geleneksel olarak ahlaki eğitim sporcuların ve öğrencilerin ahlaki yargılama yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca ahlaki akıl yürütmenin yanı sıra ahlaki davranışı teşvik eden empati, motivasyon ve genel karakter özellikleri, optimal ahlaki işleyiş için gereklidir (Han, 2019; Bebeau, 2002; Sanderson, 2012).

2.1.2. Ahlaki Davranış

Ahlaki davranış terimi, sporcuların psikolojik ve fiziksel durumları için olumlu ya da olumsuz sonuçları doğurabilecek eylemleri ifade etmektedir (Al-Yaaribi ve ark., 2016). Özellikle ahlaki davranışlar prososyal yani bir başkasına yardım ya da fayda sağlama amaçlı davranırken; antisosyal davranış, saldırganlıkta dahil olmak üzere bir başkasında zarar verme veya dezavantajlı olma davranışıdır. Bunlara örnek olarak prososyal davranış insanların gönüllü olarak yardım ettikleri,

birbirleri ile ilgilendikleri ve ellerinde olan imkânları kullanarak becerileri dâhilin de kaynaklarını kullanarak işbirliği yaparlar. Antisosyal davranış ise bir rakibe kasıtlı olarak zarar vermek, rakipleri korkutmak veya incitmek, takım üyelerini ve rakipleri sözlü olarak taciz etmek ve hakemlere isyan ederek otoriterini sarsmalarındır (Kavussanu, 2008; Kavussanu ve Boardley, 2009; Sage ve ark., 2006).

Bir sporcunun ahlaki gelişimi, bireyin ahlaki eylemini ve davranışını spor bağlamında etkileme eğilimidir (Kavussanu ve Roberts, 2001). Ahlaki akıl yürütme ve ahlaki davranış, bireyin ahlak algılarına dayanarak, ahlaki bir karara varmak için davranışın haklılığını ve yanlışlığını belirleyerek kişinin geçirdiği bilişsel süreci temsil eder (Shrout, 2014). Sporda ahlak üzerine yapılan araştırmaların çoğu Rest'in (1984) ahlaki davranış ve ahlaki eylem modeline dayanmaktadır. Bu modele göre ahlaki davranış üretmek için dört ana unsur mevcuttur. Bunlar; olağan durumu ve her birey için yorumlamak, yapılması gerekenler hakkında karar vermek, ne yapılmak istendiğine karar vermek ve son olarak sporculardaki ahlaki akıl yürütme ve ahlaki davranışı uygulamaya geçirmek. Bu konuda farklı görüşlerde bulunmaktadır. bunların başında Kohlberg'in (1984) iki yönlü ahlaki davranış kuramı vardır. Bunlar; ahlaki davranış seviyesi; bireyin temel ahlaki ilkelere bağlılığı ve bir kimsenin bu inançlara göre akıl yürütme ve davranış kabiliyeti olarak tanımlar.

Spor gençler arasında en önemli eğlence aktivitesi olarak görülmektedir. Oyun alanında hem olumlu (prososyal) hem de olumsuz (antisosyal) ahlaki davranışlar ortaya çıkmaktadır (Spruit ve ark., 2019). Sonuç olarak hem prososyal hemde anti sosyal davranışlar, spor faaliyetlerinden önce, esnasında ve sonrasında gerçekleşebilir (Graupensperger ve ark., 2018). Sporun, sportmenlik ve adil oyun gibi prososyal değerleri desteklediğine inanılırken, spor etkinlikleri esnasında antisosyal davranışlar ortaya çıkabilmektedir. Bu antisosyal davranışların yaşanması, gençlerin spora katılımı için olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir ve ayrıca spor faaliyetlerini ahlaki gelişim aracı olarak, etkin bir şekilde kullanma fırsatlarını sınırlayabilmektedir (Fraser-Thomes ve Cote, 2009; Hodge ve Lonsdale, 2011; Rutten ve ark., 2011; Al-yaaribi ve ark., 2016).

Genel olarak ahlaki davranış tanımı ile sporda ahlaki davranış arasında bağlantılar bulunmaktadır. Ancak buradaki zorluk, bu anlayışı uygulanabilir ve test

edilebilir bir modelle, etkin şekilde kullanıma sunmaktır (Perry, 2014). Özellikle zorluk ahlaki davranışların proaktif unsurlarını tanımlamaktadır. Kavussanu ve Boardley (2009) Bandura'nın ahlaki davranışa yaklaşımını sporda ahlaki davranışları açıkça tanımlamak için proaktif ve engelleyici davranışlara odaklanmak yerine, prososyal ve antisosyal davranışları göz önünde bulundurmuşlardır.

Spor kendi alanı içinde katılımcılara sadece karakter oluşturmak için değil, aynı zamanda yaşam becerisi, algılanan yeterlilik, öz yeterlik duygusu geliştirmek ve sportmenliğin gelişiminde fayda sağlamak için yapılabilmektedir. Bunun yanında sporun içinde bulunan rekabet duygusu, sporcu tükenmişliği, hile yapma davranışı gibi olumsuz sonuçlar da doğurabilmektedir. Bu nedenle spor aynı zamanda hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar vermektedir (Sage ve ark., 2006; Lonsdale ve ark., 2009). Ahlakın iki boyutunu temsil eden prososyal ve antisosyal davranışlar proaktif ve engelleyici iki sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Prososyal davranış ahlakın proaktif boyutunu temsil eder ve başkalarına fayda sağlamayı amaçlayan gönüllü davranış olarak tanımlanırken, antisosyal davranış engelleyici boyutunu temsil eder ve başka bir bireye zarar verme veya dezavantajlı duruma düşürme davranışı olarak görülmektedir (Mellalieu ve ark., 2004; Donahue ve ark., 2006).

Araştırmacılar, genellikle sporun saldırgan eğilimlere ve sportmenlik dışı hareketlere teşvik ettiğini söylese de, sporun ahlaki saygı, ahlaki kural, ahlaki davranış ve karakter gelişimi için de olumlu yönleri bulunmaktadır. Sporun, insanlara başkaları ile nasıl işbirliği yapmaları, ahlaki çatışmalarda nasıl çözümler sunmaları, adalet, erdem, sadakat, takım çalışması, sorumluluk gibi duyguları ve davranışları öğretmek, karakter ve davranışında olumlu yönde geliştiğinde göstermektedir (Kavussanu ve Roberts, 2001). Bununla birlikte sporda ahlaki davranış sürdürmek için antrenörler, veliler, yetkililer, beden eğitimi öğretmenleri ve yöneticiler gerekli yaptırımları yaparak, verecekleri kararlar, yetkiler uygulanabilir düzeyde olduğu takdirde, ahlaki davranış gelişimi için üzerlerine büyük görevler düşmektedir.

2.1.3. Ahlaki Kimlik

Ahlaki kimlik, başkalarının ihtiyaç ve menfaatlerine (ör: şefkatli, adil ve kibar) duyarlılık gösteren ahlaki özellikler açısından ahlaki benliği kavramak olarak tanımlanır (Aquino ve Reed, 2002). Başka bir deyişle adalet, cesaret ve şefkatli davranışlarla kendini anlama ve başkalarının refahını destekleyen, koruyan eylemlere karşı kendi kendine duyulan bir sorumluluktur (Hart ve Matsuba, 2009; Reimer ve Reimer, 2015). Ayrıca kişinin öz kimliğindeki ahlaki değerlerinin önemini ifade etmektedir. Her ne kadar araştırmalar, oyuncuların adalet kimlikleriyle tutarlı şekilde davranmaya çalıştıklarını gösterse de; bunu başarmak, ahlaki kimliklerini doğrulamak, başkalarının davranışlarıyla etkileşime girmek gibi konularda kısıtlıdır. Bu nedenle, herhangi bir kimsenin davranışı yalnızca kendi adalet kimliğine değil, aynı zamanda etkileşimde buldukları kişilerin ahlaki kimliğine de bağlıdır (Savage ve ark., 2017).

Ahlaki kimlik, pozitif olarak prososyal davranışlarla; negatif olarak antisosyal davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Ahlaki kimliği, insanların sosyal davranışlarla ilgilenmeleri ve antisosyal davranışlardan uzak durmaları için; motive edebilecek davranışların belirsizliği devam etmektedir (Hardy ve ark., 2015).

Ahlaki kimlik, ahlaki motivasyonun önemli bir kaynağıdır (Hardy ve Carlo, 2011). Ama sosyal bilişsel teoriye göre, ahlaki kimlik, ahlaki değerler, hedefler, ahlaki davranış gibi kavramlar karmaşık bir süreç olarak düşünülmektedir. Çünkü insanın bilgi yapısı öğrenmenin bir sonucu olarak bunun yanında yaşam tecrübesi gerektirir (Aquino ve Reed, 2002; Lapsley ve Narvaez, 2004). Bu bağlamda ahlaki kimlik; irade, ahlak arzusu ve ahlak bütünlüğünden oluşmaktadır. İrade; uzun vadeli bir amacı gerçekleştirmek için iç ve dış engeller için başa çıkma motivasyonudur. Bütünlük; ahlaki bağlılığı kendinde hissetmesine izin vermesidir. Ahlaki arzu; gerçekleştirilen eylemin önemli ölçüde, ahlaki olgunluk çerçevesini sağlayarak, irade ve bütünlüğü yönetmesidir (Blasi, 2004).

Ahlaki kimlik genellikle; ahlaklı bir insan olmanın, bireyin kimliği için ne derece önemli olduğu anlamına gelmektedir. Ancak, ahlaki kimliğin yapısı, mekanizmaları ve dinamikleri hakkında birçok bakış açısı bulunmaktadır. Bunlar; Blasi'nin (2004) ahlaki yargı ve ahlaki eylem arasında, kendi kendine bağlanma

modelidir. Yani; ahlaki bir davranışta bulunmadan önce, ahlaki yargı ve eylem, aynı zamanda bireyin yapmaktan sorunlu olduğu ve ahlaki yargılama sorumluluğundan geçmektedir (Hardy ve Carlo, 2005). Bu tür yargılara ilişkin ölçütler, çoğu zaman ahlaki olmanın, bireyin benlik algısı için yani ahlaki kimlikten dolayı, merkezi ya da gerekli olduğu ölçüde bireysel farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Walker, 2004).

2.2. Spor

Asırlardır varlığını en yakından hissettiğimiz, taşıdığı kavramsal anlamdan çok daha fazlasını içerisinde barındıran, onlarca paydaşa sahip, sosyal ve kültürel olarak ön plana çıkan “Spor” yıllar boyunca gündemin en başlarında kendine yer bulmuştur. Bu yer buluş kapsamında bilimsel nitelik kazanan ve uzun yıllardır bilimsel araştırmalara konu olan sporun birçok kavramsal tanımlaması bulunmaktadır.

Sporun fiziksel etkinlik olarak hayatta kalma ve varlığını devam ettirme sebebinden oluşan ve farklı amaçlarda yapılmış olsa da, ilk insanlardan bu yana varlığı bilinen ve medeniyetlerde iz bırakan bir olgu olduğu bilinmektedir (Özçakır, 2017). Spor olgusunun tarihin var oluşundan bu yana insanların hareket etmesiyle başladığı bilinen bir durumdur. O dönemde spor olarak bedensel hareket kabiliyeti ön planda idi. İlerleyen süreçte ise bedensel hareket kabiliyeti hayatta kalmak adına oldukça önemli olan adeta bir güç göstergesi olarak benimsenmeye başlamıştır (Öntürk ve Ekici, 2018). Bu zaman zarfında günümüze kadar olan tüm toplumlarda farklı yapı ve içerikler ile spor her zaman varlığını sürdürmüştür.

Tarihsel süreçlerde günümüz modern sporu tanımlamasından, fiziksel açıdan olmasa bile diğer anlamlarda farklı olarak algılanan spor Eski dönemlerde toplumun her an içerisinde varlığını devam ettirmiştir. Nitekim Türklerde, bugünkü anlam, sayı ve çeşitte olmasa da Sporun, çok eskilere uzanan bir geçmişi olduğu bilinmektedir. Orta Asya da “vücut sağlığı, kültürü ve gelişimini” önceleri dini amaçlara dayalı olarak ele alan atalarımız; bunu sonradan, milli niteliklerin bir gereği olarak, atılgan, dinamik, cesur, yiğit, mert ve savaşçı özellikleriyle birleştirmişlerdir (Alpman, 1972; Akyol, 1987).

Gelişmiş toplumlarda insanların refah düzeyi beden ve ruh sağlığının sürekli olmasına bağlı olarak bilinir. Bu noktada “spor” bireyin belirli yeteneklerini ortaya çıkaran ve geliştiren belirli kurallar altında araçlı-araçsız, serbest zaman veya tam zamanlı olarak dayanışmayı sağlayan, rekabetçi ve kültürel bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Sosyal etkinliklerin en önemlilerinden ve modern toplumlarda oldukça yaygın olan “spor” bilim, teknik ve kültür entelektüel etkinliklerinden daha yaygın bir etkinlik alanına sahip olduğu bilinmektedir (Erkal, 1981; Çaha, 1999; Sunay, 2017). Spor, modern çağın toplumlarında en yaygın ve etkili sosyal kurumlarından biri olarak bilinmektedir (Yetim, 2000).

Toplumların gelişmişlik göstergelerinin arasında, kişiler arası etkileşimin aktif ve olumlu olması ile ilişkisinin olduğu bilinmektedir. Birey arası iletişimin yönünü olumlu tarafa yönlendirmek için ortak sosyo-kültürel etkinliklerin sıklığı ve devamlılığı oldukça önemlidir. Bu etkinliklerin başında gelen spor, bireyler arası etkileşimi olumlu yönde etkileyebilmektedir. Dolayısıyla spor bireyler arası ilişkileri kuvvetlendiren topluma mal olmuş sosyal bir olgu olarak varlığını sürmektedir.

Spor kavramı kelime olarak, yabancı kökenli aristokratların konuşma lisanından oluşmuştur ve zaman geçirme, eğlenme, oyalanma anlamı taşımaktadır. Spor, kazanma ve kaybetme gibi bireylerin içsel dürtüsünün doyumunu hedef alan, birtakım ilkeler çerçevesinde yapılan, yarışmaya yönelik, sosyalleştirici, bütünleştirici, fiziksel, zihinsel ve ruhsal etkinliklerin tümü açıklanmaktadır (Çalgın, 2003). Sosyo-kültürel etkinliklerin başında gelen spor, toplum içindeki etkileşimi arttıracak ve iyi ilişkilerin doğmasına buda etkili bir iletişim sağlayarak toplum içindeki anlaşmazlıkların önüne geçecektir. Bu anlaşmazlıkların çözümü noktasında en başarılı olacak yöntem, sportif faaliyetlerdir (Öntürk, 2018).

Spor, bireysel veya toplu olarak yapılabilen, kendine has kuralları var olan, genelde olarak yarışma içeren bedensel ve zihinsel yeteneklerinin gelişimine katkı sağlayan, eğitici ve eğlendirici uğraşlardır (Açıkada ve Ergen, 1990). Spor; kolektif bir uğraşı olmak nedeni ile insanlar arası ilişkilerin gelişmesine ve toplumsal katılımın artmasına hizmet eder. Aynı zamanda özgürlük bilincinin yerleşmesine de katkıda bulunur. Spor toplumun yapısına ve yöneticilerinin spor politikasına bağlı

olarak kitleler arasındaki olumlu ya da olumsuz birikimlere neden olabilir. Aynı zamanda kişiler arasında iş birliğini ve dayanışmayı da artırır (Açıkada,1994).

Spor, bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini sağlayan, bilgi, beceri ve liderlik yeteneklerini geliştiren bir araçtır. Spor, insanın kendi kendisini disipline etmesine karşılaşılabilecek psikolojik ve fizyolojik sorunların üstesinden gelmesine yardım eder. Sporun uluslararası dostluk ve barış ile ülke ekonomisine getirdiği olumlu katkılarda vardır. Ayrıca, günümüzde gerek basın yayın organlarının spora yaklaşımı, gerekse insanların stresten kurtulma, vücutlarını formda tutma çabaları ve hepsinin ötesinde sporda kazanılan uluslararası başarılar, toplumun günlük yaşamında ve moral düzeyinde oldukça önemli hale gelmiş, spora önemli bir boyut kazandırmıştır” (Başer, 1986; Açıkada ve Ergen, 1990; Sunay ve Saracaloğlu, 1997).

Spor, bireyin beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi, fiziksel aktivite etkinliklerini özelleştirerek farklı dallardan oluşturulmuş, belli kurallara göre rekabet ölçüleri içinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve üstün gelme ve gerçek anlamda başarı gücünün artırılması, kişisel açıdan en yüksek noktaya çıkarılması, üst seviye uğraşı olarak yapıldığında fizyolojik, psikolojik, estetik, teknik özelliklere ihtiyaç duyulan rekabete dayalı ve katı kurallarla çevrili bir faaliyetlerdir (Aracı, 1999).

Sporun bireyleri sosyal ve toplumsal gelişim sürecinde önemli bir noktada etkilediği ve bazı kazanımlar içerdiği ifade edilebilir. “Spor; barış, hoşgörü, eşitlik, disiplin, erdem, hak, hukuk, mutluluk, sevgi ve saygı gibi insan onuruna yakışır kavramları bünyesinde taşıdığı gibi hüznün, keder, stres gibi yine insani özellik taşıyan kavramları da içermektedir” (Zorba ve Gürel, 2016). Dolayısıyla bireylerin spora yönelmelerinin başında bu kazanımlardan olan; sosyal iletişim, ruhsal iyi olma hali mutlu olma duygusu, eğlence boyutu ve sosyal iletişimin artması olduğu bilinmektedir. İnsanların beden eğitimi ve sporun aslında faydalarının bilincinde olduğu da bir gerçektir (Ekici ve ark., 2011).

Spor kavramı tanımlanırken, sadece fiziksel ve zihinsel bir etkinlik olmadığının altını çizmek oldukça önem arz etmektedir. Spor sadece bir aktivite yâda seyir vasıtası olarak ifade etmek kısıtlayıcı bir ifade olacaktır. Nitekim spor ulusal ve

uluslararası kapsamda yani global yapı içerisinde en güçlü pazarlardan biridir. Sporun açıklanmasında Endüstriyel boyutundan bahsetmemek, günümüz sporunun açıklayıcısı olmayabilir.

Güncel olarak toplumlarda ilgi çekici ve farklı yönleri ile ilgi odağı olan spor, büyük ekonomik faaliyetleri kapsayan ve uluslararası platformlarda ülke tanıtımının yapılmasını sağlayan ayrıca uluslararası ilişkileri kuvvetlendiren nitelikleri taşıdığı bilinmektedir (Sunay, 2009). Sporun uluslararası alanda önemli bir sektör haline gelmesi, sporcunun dolayısı ile kulüplerin ve ülkelerin başarısının önemini daha da artırmıştır. Böyle bir düzen içerisinde sporcunun başarısının temelinde sporu en sağlıklı ve en yüksek performansta yapması yatmaktadır (Bayraktar ve Kurtoğlu, 2009). Spor bireyleri sosyalleşmeye ve fiziksel, ruhsal açıdan gelişimlerini tamamlamaya yardımcı olabilen en önemli faaliyet olarak kabul edilmektedir. Ayrıca sporun kişisel ve toplumsal gelişimin yanı sıra, bilimsel olarak faaliyet gösterdiğini unutmamak gerekir. Öyle ki farklı branşlar da yüzlerce kategoride spor organizasyonları düzenlenmekte ve sporcuların performanslarını en üst seviyeye getirmek için çalışmalar yapılmaktadır. Tüm yapılan bu çalışmalarda spor kavramı çatısı altında toplanmaktadır.

Günümüzde spor en büyük propaganda aracı olarak da kullanılmaktadır. Özellikle dünya çapında popülerliği kabul görmüş branşlarda bu propaganda ve rekabet kıyası yaşanmaktadır. Bilimsel çalışmaların bu popülerliğe paralel olarak ilerlediği, fazla çalışmaların en popüler branşlar üzerinde yapıldığı bilinmektedir. Spor branşları popülerlik olarak; Futbol, Basketbol, Voleybol, Amerikan Futbolu, Tenis, Kriket, Rugby, Atletizm, Beyzbol, Masa Tenisi, Hokey ve diğer branşlar olarak devam etmektedir. En yaygın ve popüler branş ise “Futbol” olarak bilinmektedir.

Dünyada ve ülkemizde spor olarak en yaygın branşlaşmanın futbol olması elbette spor endüstrisinin bir eseri olarak karşımıza çıkmakta ve spor alanında bilimsel çalışmaların çoğunluğunu futbol oluşturmaktadır. Futbola olan ilginin ve yatırımların muhakkak sporun popülerliği ve sosyolojik etkileri bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizde spor bilimleri alanında akademik çalışmalarda özellikle lisansüstü tezlerde, her üç çalışmadan birini futbol oluşturmaktadır (Öntürk ve Ark. 2019).

Sporun fiziksel etkinlik, sosyolojik ve endüstriyel olarak değerlendirilmesinde, yönetsel olarak bir yapısının da olduğunu belirtmek gerekir. Sporun yönetsel boyutu özellikle son 50 yıl içerisinde gelişme göstermiş ve spor örgütlenmelerinin yaygınlaşması, etkinliklerinin artmasına paralel önemi daha da ortaya çıkmıştır (Basım ve Argan, 2009).

2.2.1. Spor Ahlakı

Ahlak ve spor kavramı spor psikolojisi alanında fazla ilgi duyulan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun olası nedeni çeşitli spor branşların da, prososyal ve antisosyal davranış olaylarından kaynaklı, medyada sürekli gündeme gelmesinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir neden ise; spora katılımın karakter gelişimine, ahlaki tutumların gelişimine katkıda bulunduğu inancı taşımaktadır (Shields ve Bredeneir, 2007).

Sporcu davranışlarıyla ilgilenen araştırmacılar, Bandura'nın (1991) teorisi olan sosyal bilişsel kuram çerçevesinde sporcu davranışlarını açıklamaya çalışmıştır (Kavussanu ve Boardley, 2009). Bu konularla ilgili, ahlaki ve ahlaki olmayan değerlendirmeler yapılarak, sporla ilgili katılımın karakter gelişimine ve ahlaki tutumlarına katkıda bulunduğu söylenebilir (Shields ve Bredeneir, 2007). Diğer bir popüler inanç ise; sporun, saygıyı teşvik ederek, ahlaki kuralları güçlendirerek ve karakter gelişimine katkısı olduğu ileri sürülmektedir. (Kavussanu ve Roberts, 2001). Sporun, ahlak açısından üç görüşün olduğunu ileri süren Arnold (2006) ahlak eğitimi için, sporun değerli bir olgu olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca spora başlayanların, ahlak eğitiminin unsurları olan; yargılama, önemseme, doğru-yanlış ayırt etme gibi davranışları da olumlu yönde geliştiğini ileri sürmüştür.

Sporun, adil oyun ve sportmenlik gibi prososyal değerleri desteklediği bilinmektedir. Bunun yanında, spor hile, aldatma, doping ve sportmenlik dışı hareket gibi antisosyal davranışları da teşvik edebilir (Kavussanu, 2019). Sporu sadece kazanmak veya iyi oynamak için değil, aynı zamanda müsabaka esnasındaki, etkileşim, adil oyun, sportmenlik, arkadaşlık ve hoşgörü de içermelidir ki spor ve ahlak bir bütün olsun (Lee ve ark., 2000). Diğer yandan spora ve onun değerlerine yönelik tutumlar, toplumun modernleşmesine göre değişmektedir. Bu değişimle

birlikte spordaki geleneksel deęerler de spor ve ahlak iliřkisini kuvvetlendirmektedir (Budreikaitė ve Adařkevičienė, 2010; Genys, 2011).

Spor, insanların kùltür yapılarına, özelliklerine, sosyalleşme düzeylerine bakarak, bu gibi olguları ahlak ile ilişkilendirerek anlaşılabilir. Böylece spor, yaşam boyu öğrenmenin bir aracı haline gelir ve her bireyin yaşamı boyunca kendini ahlaki yönden geliştirmesine olanak tanır (Isidori ve Benetton, 2015). Böylece spor bir bütün olarak ele alınmalıdır. Çünkü bireylerin biyolojik ve fiziksel potansiyelinin yalnızca özel bir ifadesi değildir, sosyal ve ahlaki olarak, ortak paylaşımlardan meydana gelen karmaşık ve sistematik özellikleri temsil etmektedir. Toplumlar, sporun pozitif bir değer haline gelmesini istiyorsa, insan onurunun ve ahlakının ayrılmaz bağlantısını göz ardı etmemelidir.

İnsanlar yaşadıkları toplumun içinde farklı ilişkilere girmek zorundadırlar. Bu onların saygınlığını, davranışlarını ve çeşitli konular altında şekil almaya başlar. İşte spor bu koşullardan biridir; spor doğal olarak, yaratıcılığın, özgünlüğün, psikolojik ve fiziksel dengenin bir ifadesi olarak, insanın özüyle ilgili bir eylemdir. Bu nedenle, spor, De Coubertin'in öğrettiği gibi, evrensel bir insan hakkı ve sosyo-tarihsel bir gelişim olarak, kabul edileceği doğaya sahiptir. Aynı zamanda spor insan yaşamını, refahını, onurunu ve ahlakını gelişimi ve korumanın bir aracı olarak kabul edilir. Bu nedenle spor temel olarak, özgürlük, ahlak, beden bakımı ve kişisel zevkler uygulaması olarak düşünölmelidir (Isidori ve Benetton, 2015).

Spor, medyanın ve şov dünyasının bir parçası haline dönüştüğünde, ahlaki olmayan ve insanlık dışı bir uygulama haline gelebilir. Sporu anlamak için bu maddeleştirilmiş yolu, insanın ahlak ve onurunu birçok yönden zayıflatmaktadır. Örneğin; rol model olan sporcular yalnızca reklam amaçlı oynatılıp, sporun sadece nesneymiş gibi algılanmasına sebebiyet vermektedir (Redeker, 2002).

Sonuç olarak felsefi ve ahlaki açıdan bakıldığında, spor organizasyonlarının desteklediği spor türü, bedensel ve psikolojik boyutta olumlu yönleri bulunmamaktadır. Uluslararası spor ajansları ve eğitim sistemi tarafından teşvik edilen spor, ima ettiği ideolojileri, önyargıları, klişeleri ve ayrımcılık biçimlerinin zayıflatmak için hermetik ve eleştirel bir şekilde yeniden düşünölüp biçimlendirilmelidir (Bale ve Christensen, 2004).

Felsefe ve spor ahlakını hermetik bir araç olarak kullanıp, sporun temel yapısını çağdaş toplumda tasarlandığı gibi yeniden düşünmeliyiz (Isidori ve ark., 2013). Çağdaş spor ahlakını, insan etiğinin temel ilkelerine veya insan etiğine uygun olarak, sağlıklı ve kapsayıcı pratiğe dönüştürmek için bazı noktaları şu şekilde sıralamıştır;

a. Spor rekabetçi ulular tarafından yapılmamalıdır. Çünkü modern toplumumuzun gelişimiyle “vatan” ve “ulus” gibi kavramların artık içinde yaşadığımız post modern ve post aydınlanma ışığında ne anlama gelmediği görülmüştür. Tanrı, vatan ve millet adına savaşan erkekler, medeniyetleri tahrip eden, anormal suçları ve şiddeti gerçekleştiren, kötü ve yıkıcı savaşımlara karşı savaşmış ve savaşmaktadır. Bunlar kendilerini hem rakip hem de düşman olarak algılayan taraftarlar arasında ahlaktan yoksun bir şekilde, en kötü şiddeti yaratan kavramlardır. Modern toplumda, çağdaş anlamda yapılan spor müsabakalarında, hala var olan uluslar fikri, Avrupa tarihinde ve dünyada çok fazla yıkıma neden olan savaş geri getiriyor.

b. Spor ve ahlak ilişkisi; cinsiyet, etnik köken ve ırk tarafından (veya din) bölünmüş bir uygulama olarak tasarlanan spor kavramı kesinlikle ret edilmelidir. Günümüzde spor ırk ve ırkçılık hakkında tehlikeli konuşmalar yapılabilmektedir. Aslında bakıldığında spor, sayısız kültürel, eğitim, sosyal, psikolojik ve tarihsel faktörlerden etkilenen fiziksel ve kültürel bir uygulamadır.

c. Uluslararası spor kuruluşları ve organizasyonları, toplumlarına kültürlerinin ve değerlerinin çeşitliliğini tanımalı ve sporu ahlakın temellerini oturtabilmek için araç olarak kullanılmalıdır.

d. Bireylerin sportif erdem anlayışı tersine olmamalıdır. Sportmence ve spor ahlakı çerçevesinde, rakiplerine, arkadaşına, oyun oynadığı kişiye karşı saygı duyarak kuralları uygulamalıdır.

e. Ahlaki açıdan oyun ve spordaki şiddetin her zaman güçlü kategorilerin bir ifadesi olduğunu bilmek gerekir. (Sporun veya herhangi bir oyunun kazananı ve kaybedeni) Bundan dolayı zafer kavramı hiçbir zaman diğer kişinin gücünün ve yıkımının bir ifadesi olarak algılanmamalıdır.

f. Sporun temel esası olarak, oyundan zevk almaya bakılmalıdır. Kısacası kazananı ve kaybedeni olmayan bir spor düşüncesi kavramına sahip

olmalıyız. Bu düşünce ile spor kavramını içselleştirip ahlaki açıdan olumlu anlamda gelişimler görebiliriz.

g. Sporu sadece bedensel, , maddi ve fiziksel bir deneyim olarak değil; dini ve manevi boyutunu yaşam diğer anlamalarında entegre edebilirsek başarılı olabiliriz.

2.2.2. Sportif Erdem (Fair Play)

Fair play, sporcuların müsabakalar esnasında, zorlaşan şartlar altında dahi kurallara uyararak, tutarlı ve bilinçli bir şekilde itibar etmeleri, fırsat eşitliliğini bozmamak için, haksız avantajları kabullenmemeleri, rakibin dezavantajlarından faydalanmaya kalkışmaları, rakibini düşman olarak değil, tam tersi oyunun gerçekleşmesini sağlayan, aynı haklara sahip birey ve partner olarak görmeleri ve özellikle değer verme çabalarında kendini göstermektedir (Yıldıran, 2004).

Fair play, spor kavramında ve spor alanında etik davranışlar anlamında önem arz etmektedir. Bu terimin birçok farklı tanımı ve kavramı yıllar boyunca tartışılarak günümüze gelmiştir. Ancak yapılan araştırmaların fair playin resmi olmayan yorumlarına karşı resmi olarak farklı bir terim ifade ettiği için burada “kurallar” ve “ruh” olmak üzere iki baskın eğilimi vardır. Bu tartışma sadece felsefi bakış açısı anlamında önemli değildir, aynı zamanda günlük yaşamda ve spor aktivitelerinin içinde de neyin kabul edileceğini belirler (Loland, 2002; Sheridan, 2003; Butcher ve Schneider, 2007;). Fair playin oyunun ruhuna veya ahlakına ilişkin tanımında, sporda etik davranmak söz konusu olduğunda daha fazla beklentiler ortaya çıkmaktadır. Fair playin bu gayri resmi yorumlanması, yarışmacıların ve hakemlerin oyun için belirli saygı ve spor değerleri ile bağlantılı belirli erdemlere bağlıdır (Loland, 2002).

Fair play; sporda başarılı olmak için doğru tutuma sahip olmamız gerekir. Bunlar için dürüstlük, onur, saygı, takım çalışması, hedef bağlılığı ve cesaret gibi davranışları geliştirmemiz gerekir. Bu değerlerin tümü adil oyun terimiyle özetleyebiliriz.

Fair playin, kurallara dayalı olarak, sportif erdem (formal) ve yaşama ilkesi olarak sportif erdem (informal) şeklinde iki yanı ortaya çıkmaktadır (Erdemli, 1992). Formal fair play, emredici kararlar içeren oyun kurallarını kabullenme ve onlara

kesinlikle uyma ile sınırlıyken, informal fair play, kurallarla zorunlu tutulmayan, tam aksine bu kuralların talep ettiğinin ötesinde, sporcunun rakibi ile eşit şartlar altında yarışma gayesini, rakibin haksız durumlar karşısında kalacağı bu durumları gidermek için gösterilen çabayı, kendi yarar ve değerlerine uygun olmasa bile, hakem kararlarına saygı göstermeyi, aleyhinde de olsa hakemlerin doğru karar almalarına yardımcı olmayı, kaybetme yada kazanmada ölçülü davranmayı esas almaktadır (Yıldırım, 2004).

2.3. Sportmenlik

Rekabet bir sosyal yaşam deneyimidir ve herkes hayatta kalmak ya da var olmak için bir şekilde diğerleri ile mücadele eder. Rekabet, önceden belirlenmiş kurallar altında bireyler veya takımlar arasında üstünlük için bir faaliyettir. Kazananın ortaya çıkmasıyla belirtilen süre zarfında bir mücadele olduğunda gerçekleşir (Păunescu ve ark., 2013). Kazanmak ve kaybetmek her yarışmanın sonucudur, spor dâhil yaşamın her alanında rekabet yaşanmaktadır. Rekabetçi sporda, performansı en üst düzeye çıkartmak ve kazanmak ana amaç ve hedeflerdir. Bu bağlamda bireysel veya takımlar arasında gerçekleştirilen spor müsabakalarında bir kazananın, belirli kurallar altında gerçekleşmesi, sportmenlik yönelimi açısından büyük önem arz etmektedir (Serrano ve ark., 2013).

Sportmenlik, spor aktiviteleri içerisinde sosyal ve ahlaki değerlerle ilişkili, kapsamlı ve örnek oluşturan, kurallara uygun tutarlı bir davranış biçimi gibi görünse de; aynı zamanda sportmence sergilenen davranışlar rekabetçi spor ortamında uygun olmayan davranışların azalmasına yardımcı olmaktadır (Gencheva ve ark., 2017). Bununla birlikte, günümüz spor ortamında, tüm rekabetçi spor seviyelerinde sportif olmayan davranışların sergilenmesi çok yaygındır (Hopkins, ve Lantz, 1999).

Sporda adil oyunun anlaşılabilmesi ve kolaylaştırılması için, uygulamada çeşitli hususların göz önünde bulundurulması gerekir; bunlar ise;

- Performans ve başarı; spor ortamında ve yarışmalarında olduğu gibi, adil oyun, en iyisini yapmak ve kurallar dâhilin de performansınızı sürekli olarak iyileştirmek anlamına gelir.

- Fırsat eşitliği; adil bir oyun olarak bu fikrin temel ilkelerini müsabaka esnasında gözlemlemek ve rapor halinde sunu yapılarak teşvik edilmesi sağlanması.
- Sağlık; adil oyun olması, diğer oyuncuların sağlığının yanı sıra spor ortamında kendi sağlığını da güvence altına alması ve ayrıca güvenli spor ortamının oluşturulması anlamına gelir (Păunescu ve ark., 2013).

Sportmenlik; spor müsabakalarında izleyici ile birlikte diğer tüm taraflar fair play ruhu ile gerçekleştirilen bir spor ortamında bulunmak isteyip, sporcuların davranışlarının adil bir oyun içerisinde müsabaka öncesi, sırası ve sonrasında takım arkadaşlarına, rakiplere, spor görevlilerine ve diğer katılımcılara karşı saygı duymak olduğunu göstermektedir (Elendu, ve Dennis., 2017). Sporcuların sportmenlik davranışlarında bulunmaları için kendi tercihlerinin yanı sıra; antrenörler, taraftarlar ve ebeveynler tarafından nasıl yapılandırıldığına bağlı olarak; sporcuya karakter, takım birlikteliği, adil oyun, disiplin, saygı, hedef belirleme gibi sportmenlik yönelimlerini geliştirmek için ideal fırsatlar sunmaktadır.

2.3.1. Sportmenlik Dışı Davranışlar

Toplumsal bir olgu olarak bilinen, kitleleri peşinden sürükleyen, heyecan ve estetik duygusu kazandıran, zihinsel ve fiziksel bir gayret olarak ifade edilebilen “Spor” insanlık tarihinden bu yana toplumun vazgeçilmez parçasıdır (Öntürk, 2018). Barış ve kardeşlik duygusunun bir arada olduğu ve toplumun tümünü bir arada tutan “spor” sosyal bir bağ olarak tanımlanabilir (Yücel ve ark., 2015).

İnsanları kazanma güdüsü, estetik ve heyecan duygusu ile peşinden sürükleyen “spor” uzun yıllardır araştırmalara konu olmaktadır. İnsanların spor yapması, sporun içerisinde bulunması zihinsel ve fiziksel olarak gelişimlerine katkı sağlarken, bazı sportmenlik dışı davranışlarda sergilemelerine neden olabilmektedir. Bunların en başında “sporda şiddet ve saldırganlık, doping, küfür, şike” gelmektedir.

Sportmenlik kavramı, sporun içerisinde bulunanların “ahlaklı” davranışlar sergilemesi olarak ifade edilebilir. Nitekim Keating (1964) sportmenlik durumunu Ahlaki erdemler arasında her zaman belirli bir ahlaki uygunluğa işaret ettiğini ifade etmiştir. Sportmenlik kavramı en geniş ifade ile spordaki sosyo-ahlaki ilişkinin normallik durumu ile ifade edilmektedir. Sporun ruhuna uygun nasıl davranılacağını

ön gören erdemli yâda normatif davranışları kapsamaktadır (Stornes ve Bru, 2002). Bir başka ifade ise sporcuların kazanma güdüsü ile rakipleri karşısında haksız olarak avantaj sağlamaktan kaçınmaları ve kazanma ve kaybetmeyi saygı ile karşılamaktır (Feezell, 1986). Aynı zamanda sportmenlik içerisinde; cesaret, güven, samimiyet duygusu, onurlu olma, cömertlik, iyilik, sabır kendini kontrol edebilme ve başkalarının fikrine saygı duyabilmeyi barındırmaktadır (Keating, 2007; Koç, 2013).

2.3.1.1. Hile ve Aldatma

Sporun varoluşunun en cazibeli kısmı olan kazanma/kaybetme içerisinde bulunanların beklentileri arasında yer almaktadır. Özellikle kazanma hissiyatı içinde sporcular bazı durumlarda hile/aldatma yoluna gitmeleri maalesef oldukça rastlanılan durum olarak görülmektedir.

Türk dil kurumunun güncel sözlüğünde yer alan ifadesi ile Hile; “Birini aldatmak” anlamına gelmektedir (TDK, 2019). Hile kavramını Saban (2006) “Aldatan, aldatılan ve yapılan eylem ya da işlemin sonucu üzerine kurulu kavramsal içeriğe sahip” olarak ifade etmektedir. Tanımlamalardan anlaşılacağı üzere sporda hile ve aldatma, kazanmak adına yapılan sportmenlik dışı bir davranış olarak ifade edilebilir. Buna örnek olarak; bir futbol müsabakasında oldukça sıkça gündeme gelen penaltı atışı kazanmak için sporcuların kendilerine faul yapılmamasına rağmen yapılmış gibi gösterip müsabaka karar merci hakemi aldatmak ve hile yapma olmaları gösterilebilir. Nitekim özellikle futbol da hile ve aldatmanın önüne geçmek adına video hakem uygulaması yani pozisyonları tekrar izleme yöntemi geliştirilmiştir. Buda sporda hile ve aldatmanın ne denli önem arz ettiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Büyük bir ekonomik sermaye içerisinde bulunan profesyonel sporda hile ve aldatma oldukça büyük çaplı sonuçlara sebep olabilmektedir.

2.3.1.2. Şiddet

Kavramsal olarak şiddet; “Latince violentia” sert, acımasız kişilik, güç” anlamına gelmektedir. Violera fiili ise “şiddet” kullanarak davranışta bulunmak, kurallara karşı gelmek ve değer bilmemek anlamına gelmektedir (Şahin, 2003).

Günümüzde çok farklı biçimlerde ortaya çıkabilen “şiddet” bireysel ve toplumsal olarak sık rastlanılan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet, kelime anlamı ile bireyin ruhsal ve fiziksel bir bütün olarak her çeşit maddi ve manevi olumsuzluğu dile getirmesi olarak ifade edilebilir. Şiddet ve saldırganlık eyleminin genel olarak birbirini tanıyan birey yâda gruplar arasında gerçekleştiği bilinmektedir. Genel olarak toplumsal sorunların dışı çıkma biçimi olarak yorumlanabilen şiddet ve fanatizm önem arz eden toplumsal sorun olarak bilinmektedir. (Ayan, 2006). Şiddet kavramı toplumsal sorun olmanın yanı sıra spor olgusunun içerisinde bulunması kabul edilemez bir durumdur. Ancak kazanma isteği ile sporun içerisinde bulunan elemanların özdeşleşme durumları ile şiddet bazı durumlarda kendini gösterebilmektedir.

Şiddet ve saldırganlık kavramları ile spor kavramının yan yana anılması açıkçası kabul edilebilir bir durum değildir. Sporun genel amaçları içerisinde şiddet unsurunun olmaması vardır. Ancak sporun paydaşları sporcular, seyirciler, yöneticiler ve taraftarlar arasında sözel veya fiili şiddet davranışlarının olduğu bilinmektedir (Mil ve Şanlı, 2015). Ayrıca şiddet modern spora özgü bir durum olmamakla beraber, tarihsel süreçte farklı spor dallarında yer yer görülmesi toplumsal bir gerçektir (Arıpınar ve Donuk, 2011).

2.3.1.3. Küfür

Dil, insanların duygu ve düşüncelerini anlatmaya yaran bir anlatım aracı olarak ifade edilebilir. “Canlı ve sürekli gelişmektedir” (Gerek ve ark., 2015). Toplum olarak bireyler arasında argo sayılabilecek bazı kelime ve cümlelerin kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Ancak “küfür” bahsedilen toplum içi bazı argo ifadelerin ötesinde, çirkin ve ahlaksız bir davranış olarak karşılanır. İnsanların biranda ağızlarından çıkabilen ve sonucunda oldukça kötü durumlara sebep olabilen küfür olumsuz davranışlar içinde sayılmaktadır.

Toplumsal hayatın içinde bulunan ve sık kullanılan “argo” doğal olarak spor seyircisine ve iletişim aracı olarak kullandığı diline de yansımaktadır (Gerek ve ark., 2015). Müsabaka öncesinde, sırasında ve sonrasında rekabet ve kazanma hırsı ile argo kelimeler kullanımı sıkça rastlanan durumdur. Özellikle taraftarlar arasında

yaygın olabilen argo ve küfür özellikle son dönemlerde oldukça sık tekrarlanmaktadır. Genel olarak yetişkin erkeklerin argo ve küfür ifadeleri kullandığı yönündeki ön görüşümüzde maalesef kırılmış ve tribünü dolduran her birey bu tip söylemlerde bulunmaya başlamıştır.

Günlük hayatta herhangi bir şeye tepki olarak kullanılan küfür tribünlerde yaygın şekilde görülmektedir. Öyle ki argo ve küfür'ün önüne geçmek ve azalmasına yönelik kadın taraftarların tribünde sayısal olarak çoğalması ve bunun için teşviklerin yapılması gündeme gelmiş ancak bu girişimlere tribünlere ne istenilen düzeyde kadın taraftar çekilebilmiş ne de küfür engellenebilmiştir.

2.3.1.4. Şike

Sporun en geçerli olarak tanımlamasında “yürüyen ahlak” nitelendirilmesi oldukça yerindedir. Spor ahlakının en önemli sorunlarından biri de “şike” olarak karşımıza çıkmaktadır. Sporda şike bir çıkar karşılığında müsabakanın sonucunu değiştirme ve danişıklı olarak spor müsabakası yapma olarak tanımlanabilir. Şike sporun içerisinde ilk çağlardan başlayıp günümüze kadar devam etmekte olan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Şike ile ilişki bir müsabaka, bu işten zarar gören ve izleyicilerin nefretle karşılayacağı sportmenlik dışı eylemdir (Şahin, 2009).

Şike içerisinde bulunan aldatma ve rüşvet eylemlerini sporun içinde tarihsel süre boyunca her zaman karşımıza çıkarmaktadır (Arıpınar ve Donuk, 2011). Sporda şike yapılmaması gereken bir davranış iken gerek menfaat, çıkar ve haksız başarı sağlama, ayrıca spor tacirlerinin spor üzerinden rant sağlama adına başvuru sportmenlik dışı davranış biçimidir (Ekici, 2013).

Sporda şike durumu pek hoş karşılanmayan bir durum olarak bilinmektedir. Son dönemlerde özellikle futbol dalında sıkça rastlanılan hale gelen bu durum sporun içinde kendine etik olmayan davranışlar arasında yer edinmiştir. Ülkemizde bazı dönemlerde adı şikeye karışmış iddialarıyla kulüpler, yönetici ve sporcuların zaman zaman ismi duyulmaktadır. Şikenin en büyük dalgalarından olan 2010 döneminde öyle ki artık ülke yönetimi bu durumun önüne geçmek adına 2011 yılında 6222 sayılı “Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi” kanununun 11. Maddesinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla “şike” bir suç teşkil etmekle beraber, eylem

gerçekleştirildiğın ev tespit edildiğinde hapis cezalarının yanı sıra yaptırımlarda uygulanmaktadır. Bu kanun ile şikenin ve düzensizliğin önlenmesi adına atılmış tarihi adımlardan biri olarak ifade edilebilir.

2.3.1.5. Doping

Sporcuların vücudunun diğeri insanlara nazaran çok daha farklı ve üstün bir yapıda olduğu bilimsel çalışmalar ile desteklenmiştir. Özellikle elit düzeydeki sporcular işlerinin doğası gereği her an medyada göz önünde bulunurlar, başarı veya başarısızlıkları toplumun her kesimini ilgilendiren olaylar olarak karşımıza çıkmaktadır. İlerleyen rekabet ortamı bu sporcular üzerinde, kazanmanın, ama ne pahasına olursa olsun kazanmanın yollarının aranmasına başlanmış ve bu uğurda sporcuların insan oldukları unutulmuş amaca hizmet eden birer meta konumuna getirilmiştir (Kurdak, 1996).

Sporcuların içinde buldukları bu durum sadece kazanmaları gereken ve kaybetmenin mümkün olmayacağı düşüncesine kapılmalarına etken olmaktadır. Buna bağılı olarak performanslarını en üst seviyede tutmak amacı ile antrenman dışında, beslenme ve uyku gibi faktörlerine dikkat ettikleri bilinmektedir. Bu faktörlerin dışında vücutlarının gereksinimi olan bazı besin maddelerini suni yolla daha doğrusu ergojenik yardımcıları aracılığı ile alabilmektedirler. Ancak bununla sınır kalmayan sporcular haksız rekabete ve hak edilmeden kazanmalarına sebep olabilecek maddelere başvurumaktadırlar.

Doping kavramının tarihçesine bakıldığında günümüzdeki New York şehrinde çalışan Hollandalı göçmenlerin işçilerine, yorulmadan çalışmaları için “Doping” adı verilen bir karışım vermelerinden esinlenerek “doping” kelimesinden geldiği ifade edilmektedir. Daha eski zamanlara bakıldığında M.Ö. 4000-2400 tarihlerinde uyarıcı olarak haşhaş kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca antik Yunan döneminde atletlerin özel diyet ve uyarıcı maddeler aldıkları bilinmektedir (Durusoy, 1991; Atasü ve Yücesir, 2004; Arıpınar ve Donuk, 2011).

Sporun bilinen en temel ve belirleyici unsuru eşitlik ilkesidir. Doping kullanımı sporun eşitlik ilkesinin çok net bir şekilde ihlal edilmesi anlamına gelmektedir. Buna bağılı olarak sporda “doping” kullanımı sportmenlik dışı ve spor

ahlak yapısını bozmaktadır (Yoncalık ve Gündoğdu, 2007). Rekabet ortamının olduğu spor müsabakalarında doping ahlaki ilkenin yozlaşmasına ve fair play kavramına uygun olmayan yarışma eşitliğinin bozulmasına sebep olmaktadır (Karacabey ve ark., 2017).

Rekabetin olduğu bütün yarışlarda bu ahlaki ilkenin yozlaşması karşısında uluslararası anlayışı kapsayan fairplay kavramı kurallara riayetle beraber rakibe saygı ve yarışma eşitliği prensiplerini de taşımaktadır.

2.4. Hedef Belirleme Kuramı

Yıllar boyunca, öğretmenler ve idareciler, akademik geçmişleri ve sosyal yetenekleriyle ilgili farklı geçmişlere ve ihtiyaçlara sahip öğrencileri desteklemek için çalıştılar. Zaman içerisinde, eğitimcilerin öğrencilere ulaşma, motive etme ve öğretme girişimlerinde en yüksek potansiyele ulaşmaları için başarılar ve mücadeleler oldu. Sanacore'un (2008) araştırmasına benzer şekilde, bu çalışmaya katılan öğretmenler sürekli isteksiz öğrencilerini çeşitli yöntem ve tekniklerle motive etmeye çalıştılar. "Öğretmenler farklı derecelerde başarı ile stratejileri ve etkinlikleri kullanarak isteksiz öğrencileri motive etmeye çalıştı" (Sanacore, 2008). Schulz'un (2011) belirttiği gibi, eğitimciler bir öğrencinin başarılı olup olmadığını belirlemek için gerekli tüm bilgi ve yetkiye sahipti, ancak öğrenciler eleştirel ve otorite rakamlarına daha az toleranslı davrandılar. Çocukların potansiyelini tam olarak en üst düzeye çıkarmak için çocukların çözümün bir parçası olması gerekiyordu ve bireysel hedef belirleme bu çalışmada alınan yoldu. İlkokullar, çocuklar için bu kadar güçlü bir araç kullanmak için ideal bir yerdi çünkü bu yıllar, başka türlü hedefler olarak bilinen "görev değeri inançlarının oluşumu için kritik bir dönemdi" (Metallidou ve Vlachou, 2010). Hedef belirleme teorisi konusunda öncü olan Locke ve Latham (2006), tüm eğitimcilerin amacı ve isteği ile doğrudan ilişkili olması gereken bir açıklama yaptı. "Hedefler, birinin mevcut yeteneğini kullanması için basitçe motive edebilir, ilgili bilgiyi otomatik olarak farkındalığa çevirebilir ve / veya insanları yeni bilgileri aramaya motive edebilir" (Locke ve Latham, 2006).

Hedef belirleme, öğrenmeye zorlanmış veya çevreleriyle bağlantısı kesilmiş gibi görünen isteksiz öğrencilere veya öğrencilere ulaşma çabasıydı. Hedef belirleme

araştırması (Lerner ve Locke, 1995), kişisel hedeflerin, belirlenen hedeflere kıyasla daha yüksek performans göstergeleri olduğunu gösterdi; çünkü öğrenciler hedeflerini kişisel taahhütlerine ve çabalarına uyacak şekilde ayarlayabildiler. Ayrıca, hedef belirleme ve görevi başarmanın bir yolunu belirleme, öğrencilere bir problemi veya gerekli bir yeteneği belirleme ve problemin çözülmesi için gerekli eylem adımlarını oluşturmada ömür boyu süren bir beceri kazandırdı. Szente'nin (2007) hedef belirleme, motivasyon ve öz yeterliliğe olan bağlantısı, “öz yeterliliği yüksek olan çocuklar işlerinde daha uzun süre devam eder, daha fazla motive olurlar ve hedeflerine ulaşmak için daha fazla çalışmaya meyillidirler”. Hedef belirleme uygulaması, son birkaç yıldaki eğitim okulunda yerleşik bir pratikti. Bununla birlikte, öğretmenin hedef belirleme yordamına rolü ve katılımı sınırlı gözükmekteydi ve hedef belirleme ve hedefe ulaşma arasındaki zaman aralığı birkaç hafta boyunca, hatta bazen bir çeyreğin tamamında bile gerçekleştirildi. Araştırmacı, ilkökul çağındaki çocuklar için başarılı bir hedef belirleme, daha kısa, belirli bir zaman dilimi belirlendiğinde daha fazla alaka düzeyine, değerli maddeye ve etkiye sahip olduğuna inanıyordu.

Hedef belirleme sürecine bir diğer değerli özellik, öğrencilerin odaklanmak istedikleri alanı seçebilmeleri ve öğrencilerin kendi hedeflerini, akademik ya da davranışlarını belirleyebilmeleriydi. Öğrenciler kendi görüşlerini dile getirme yeteneğine sahip olduklarında, belirledikleri hedefe ulaşmak için yolculuğa yatırım yapmaya daha yatkındırlar. Aynı gerekçe diğer araştırmalarda da desteklendi. Öğrencilerin duygularını ve seçimlerini kendi hedeflerini oluşturarak, değerliydi ve amaçlarına ulaşmak için neden amaçlarına ulaşmak istediklerine, neden sadece hedeflerine ne olduklarını söylemek yerine, okulda ve yaşamda arzu ettikleri hedeflere yönelik çalışmalarını teşvik ediyorlardı (Rader, 2005; Sancacore, 2008).

Özetle, hedef belirleme, öğrencilerin eğitsel deneyimlerine daha fazla dahil olmaları için bir fırsattı. Araştırma, motivasyonu artırmanın bir aracı olarak hedef belirlemeyi destekledi ve nihayetinde belirli bir görev veya beceri üzerindeki öğrenci performansı seviyesini geliştirme potansiyeline sahipti. Uzun vadeli etki, öğrencilere yaşam boyu süren bir problem çözme becerisini, kendi hedef belirleme uygulamalarına dahil olmaları ile öğretmektir.

Hedef belirleme teorisini spor alanında inceleyen ilk değerlendirmeler, teoride yer alan çıkarımları destekleyen bazı araştırmalar olsa da, hedef belirleme-spor ve fiziksel aktivitedeki performans ilişkisini inceleyen birçok çalışmanın, spordaki uygulamasının organizasyonlardan daha iyi olacağını, çünkü bireysel performansın, sporda değerlendirilmesinin diğer faaliyetlerden daha kolay olduğu belirtilmiştir. Spor bağlamında ki etkinliği test eden bu araştırmalar, endüstriyel ve örgütsek sektördeki kadar tutarlı olmamasına rağmen, daha iyi metodoloji sayesinde, hedef belirleme-spor ve fiziksel aktivite araştırmalarında daha tutarlı olacağı söylenmiştir (Kyllo ve Landers, 1995; Burton ve Naylor 2002).

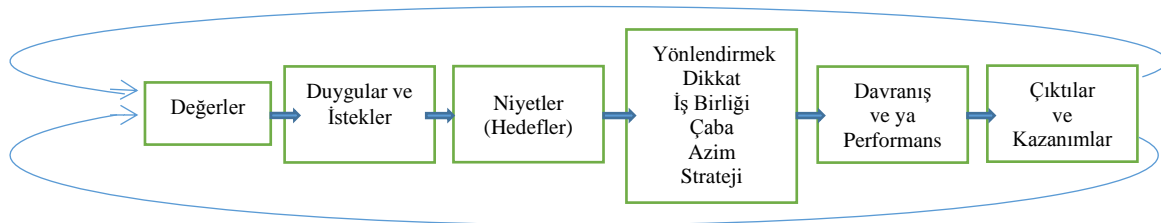
2.4.1. Hedef

Hedefler, sporcuların performansına çeşitli şekillerde yardımcı olur; bunların en önemlisi sporcuya antrenman esnasında odaklanacak bir şey verilmesi ve ardından bu odağı ilerlemesini görmesi için kullanmasıdır (Borders, 2009). Hedefler aynı zamanda ilerlemeyi değerlendirmek için önemli bir hareket noktası olarak sporcuların ve antrenörlerin kendi potansiyellerini, yeteneklerini ve becerilerini nasıl geliştiğini görmelerini sağlar.

Wade'e (2009) göre hedefler iki bölümden oluşmaktadır; bunlar ulaşılmak istenen hedef ve o hedefe ulaşma süreci olarak görülmektedir. Hedef belirleme, sporculara istenen bir hedefe ulaşmak için hangi adımların atılması gerektiğini bakmaya zorlar (Bovend'Eerdte ve ark., 2009). Ayrıca sporcunun hedefe ulaşmak için gerekli olan süreci adımlara bölerek, yönetilebilir bir forma sokar ve daha iyi motive olmasına yardımcı olur.

Burton ve Naylor'a (2002) göre, hedefler kavramı iki temel yolla incelenebilir. Birincisi, hedefler, dikkat ve çaba açısından davranışı düzenleyen belirli performans standartları olarak işlev gördükleri doğrudan bir motivasyon stratejisi olarak düşünülebilir. Bu popülist hedef anlayışı, spor ortamlarında bu görüşü benimseyen araştırma, bu eleştirinin temelini oluşturacak olsa da, ayrıık anı etkileyebilecek potansiyel etkenleri göz önüne almamakla sınırlı olduğu bilinmektedir. Bireyin belirlediği hedefleri ve bu belirlemeye hedefler doğrultusunda bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tepkiler ortaya çıkmaktadır. Bu bireysel ve

bağlamsal faktörlerin dikkate alınması, hedefleri çevreleyen araştırma süreci ile iletildiği mesajlar ve hedef belirleme için önemli olduğu düşünülmektedir (Kingston ve Wilson, 2010). Hedef belirleme teorisi ve araştırmasında lider olan Edwin Locke ve Gary Latham (1990), hedef belirleme ve görev performansı teorisine hedeflerle ilgili yaklaşık 400 çalışmayı dahil etmiştir. Şekil 1, hedef belirleme teorisinin basitleştirilmiş bir görünümünü göstermektedir. Teoriye göre, davranışta iki bilişsel belirleyici görünmektedir: değerler ve niyetler (hedefler). Hedef, bireyin bilinçli olarak yapmaya çalıştığı şey olarak tanımlanır. Locke ve Latham, birinin değer yargılarını tecrübe ettiği biçimin duygusal olduğunu ileri sürer. Yani, birinin değerleri onlarla tutarlı olan şeyleri yapma arzusu yaratır. Hedefler ayrıca diğer mekanizmalar yoluyla davranışı (iş performansı) da etkiler. Locke ve Latham'a göre, hedefler doğrudan dikkat ve eylemdir. Ayrıca, zorlu hedefler enerjiyi harekete geçirir, daha fazla efor sarf eder ve ısrarlı çabayı artırır. Hedefler, insanları istenen hedef seviyelerde performans göstermelerini sağlayacak stratejiler geliştirmeleri için motive eder. Son olarak, hedefe ulaşmak, hedefe ulaşılmadığında memnuniyet ve daha fazla motivasyona, hüsrana ve daha düşük motivasyona yol açabilir (Lunenburg, 2011).

Şekil 1. Hedef Belirleme Teorisi Genel Modeli (Kingston ve Wilson, 2010)

2.4.2. Hedef Bağlılığı

Hedef Bağlılığı: bir hedefe ulaşma kararlılığı ve o hedefe ulaşmak için çaba gösterme istekliliği olarak tanımlanmaktadır (Hollenbeck ve Klein, 1987). Hedef bağlılığının görev performansı gibi bir takım önemli sonuçlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Donovan ve Radosevich, 1998). Bir takımın veya topluluğun performans hedeflerine bağlılığı, etkili ekip performansı için çok önemlidir (Peralta

ve ark., 2015). Bu bağlamda daha yüksek hedef bağlılığı takım performansında ve alınacak iyi sonuçlarda önemli rol oynamaktadır (Kleingeld ve ark., 2011).

Hedef bağlılığı bireysel performans (Klein ve ark., 1999) ve takım performansı (Aube ve Rousseau, 2005) üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Hedef bağlılığın bu doğrudan etkisi, hedeflerine çok bağlı olan bireylerin işlerine daha adanmış olmaları, daha az kararlı bireylerin ise dış etkenlerden daha çabuk etkilenerek işlerine adanma gösteremedikleri için fair play dışı hareketlere daha müsait oldukları görülmüştür (Mulvey ve Klein, 1998). Takım üyeleri takım hedeflerine ne kadar bağlıysa, müsabakalarda karşılaşılan zorluklara uyum gösterme ve üstesinden gelme konusunda o kadar başarılı olurlar, buna karşılık takım hedeflerine daha az bağlı olan bireyler, karşılaşılan sorunlardan kaçınma çabasında girerek yine fair play dışı hareketler yaparak takım adına olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Aube ve Rousseau, 2005). Yine davranış bilimi literatüründe bulgulara bakıldığında, spesifik ve zor bir hedef belirlemenin bireyleri ellerinden gelenin en iyisini yapmaya teşvik etmesinden kaynaklı daha yüksek performans göstermesine neden olduğu (Latham ve Locke, 1991); yine araştırmalara bakıldığında art arda belirli bir hedefin ne kadar yüksek olduğu ve bireyin performansının da ne kadar yüksek olduğunu göstermiştir.

Genel olarak hedef bağlılığını tartışan Becker, Klein ve Meyer (2009), hedef bağlılığının anlam, yapı ve sırayla ilgili fikir birliği eksikliğinin, hedef bağlılığının ölçülmesinin daha tutarlı ve sistematik olarak ilerletmek için zararlı olduğunu belirtmiştir. Tubbs (1993), hedef bağlılığına ilişkin belirgin motivasyon kavramlarının, hedef bağlılığı altında toplandığını öne sürdürmüştür. Bunlar; motivasyon kuvveti, niyet, niyet kuvveti, adanan hedefe bağlılık ve bu bağlılığın korunması. DeShon ve ark., (2009) de benzer şekilde hedef bağlılığının, gerçekleşmesinde üç ayrı bileşen önermiştir. Bunlar; önemi, ulaşma kararlılığı ve hedefi terk etme isteksizliği olarak belirtmiştir. Jaros (2009) ayrıca, hedef bağlılığının tanımlarındaki çeşitli unsurlara dikkat çekti ve tanımlamanın kapsamının daha dar olması ve şaşırtıcı unsurların kaldırılması için revize edilmesini önermiştir.

2.4.3. Hedef Belirleme Süreci

Rader (2005) tarafından belirtildiği ve açıklandığı gibi, etkili hedef belirleme için açık bir süreç vardır: belirli bir hedef seçin, bir zaman seçin, bir plan geliştirin, görselleştirin, ısrarcı olun ve değerlendirin. Öğretmenlerin hedef belirleme yoluyla problem çözme ve karar verme becerilerini pekiştirmek için birçok fırsatı vardır. Hedef belirleme sürecinde aktif olan öğrenciler orijinal düşünme, kişisel bağımsızlık ve sorumluluk geliştirirler (Rader, 2005). Benlik saygısı davranışı yönlendirdiğinde ve motive ettiğinde karşılıklı bir ilişki veya güçlendirici bir döngü vardır ve motive olan davranış da öz saygısını güçlendirir. Hedef belirleme bu motivasyon döngüsünü daha da güçlendirdi. Akşam Yemeği Açılış Konuşmasında Joel Klein'a Göre: Eğitim Reformu ve Ulusal Güvenlik (Haas, 2012); yüksek özgüvene giden yol performans ve başarıya dayanmalıdır. Bandura'nın sosyal bilişsel teorisi, hedeflere ulaşılmasının duygusal memnuniyeti sağladığını ve hedeflere ulaşamaması memnuniyetsizliğini artırdığını açıkladı (Bandura, 1986). Radar (2005) ayrıca hedef belirleme, performans ve özgüven arasındaki algılanan bağlantıyı açıkladı. Zimmerman (2008), yüksek başarı elde edenlerin hedef belirlemeyi düşük başarı gösterenlere göre daha sık ve tutarlı bir şekilde kullandığını bildirmiştir. Öğrenciler daha fazla motive olurlar ve kendileri için planladıkları hedefler üzerinde daha çok çalışırlar (Cheung, 2004). Hedef belirlemeye katılım, yüksek hedef taahhüdü sağlayabilir ve performansı artırabilir (Locke ve Latham, 1990; Schunk, 1991). Chappius'un (2015) kitabında, Öğrenmeye İlişkin Yedi Değerlendirme Stratejisi kitabında belirtildiği gibi, "birçok çalışma, öğrencilerin bir işte kalma istekliliğinin hedef yönelimlerinden etkilendiğini belirmiştir." Hedef belirleme, başarı için çok önemli bir beceriydi ve özellikle öğrencilerle mücadele etmek için öğretilmesi gerekiyordu (Rader, 2005; Espin ve diğerleri, 2010; Moeller ve diğerleri, 2012). "Öğrenciler, rekor sayılarla Dikkat Eksikliği Bozukluğu (ADD) olarak etiketlendiler ancak okullar, özellikle kendi hedeflerine odaklanmayı öğretmek için çok az zaman harcıyorlar" (Rader, 2005) Sadece özel öğrenme gereksinimi olanlar veya odaklanmayanlar değil tüm öğrenciler, hedef belirleme öğretiminden ve uygulamasından fayda görürler (Johnson ve ark. 1997; Rader, 2005). Chappius (2015) tarafından Yedi Değerlendirme Stratejisi'ndeki öğrenme stratejisi için yedinci değerlendirme, öğretmenlerin "öğrencilere öğrenme ilerlemelerini izlemesi, yansıtması ve paylaşması için fırsatlar

sağlaması” önerdi. Chappius (2015) ayrıca öğrencilerin öğrenmelerini yansıtma ve ilerlemelerini paylaşmalarını gerektiren her türlü aktivitenin öğrenmeyi güçlendirdiğini ve öğrencilerin öğrenmeleri hakkında görüş geliştirmelerine yardımcı olduğunu belirtti.

Hedef belirlemeyi etkili bir motivasyon aracı olarak tanıtmının, bilimsel veya teorik çerçevesi endüstriyel ve örgütsel psikolojideki çalışmalara dayanıyordu. Sonuç olarak, Locke 1968 deki hedef belirleme teorisi; özellikle endüstriyel ve örgütsel sektörde geçerli kılınırken son zamanlarda spor bağlamında da hedeflerin kullanımına daha fazla ilgi duyulmasına neden olmuştur (Kingston ve Wilson, 2008). Teoriye göre, hedefler görev performansının ne ölçüde etkilendiğini belirleyen iki işlevsel özelliği sahiptir; bunlar hedefin içeriği ve takip edilmesi gereken zorunlu yoğunluktur. İçerik, hedeflerin niteliğine atıfta bulunurken, yoğunluk ise içeriğin talep ettiği performans seviyesine ulaşmak için algılanan kaynak gereksinimini yansıtır (Hall ve Kerr, 2001). Bu özellikler, hedef belirleme teorisinin iki temel alanına yansır. Birincisi, zorlu hedefler, kolay hedeflerden daha yüksek performans seviyesine yol açar. İkincisi belirli hedefler belirsiz hedeflerden, en iyi şekilde yararlanılarak yüksek performans seviyelerine ulaşmada yardımcı olmaktadır. Özellikle bu ikinci öncül, başarıyı değerlendirme belirsizliğindeki azalmayı yansıtmaktadır (Locke ve Latham, 1990).

2.4.4. Hedef Belirleme Psikolojisi

Bandura (2006), insanların kendi yaşam koşullarına katkıda buldukları ve etki etkenleri olarak eylem planları ve stratejileri içeren bir niyet olduğu sonucuna varmıştır. “İç kontrol psikolojisi, hedef odaklı olduğumuzu ve hedeflerimiz hakkında netleştiğimizde ve bilerek kendimizi değerlendirdiğimizde en etkili olduğumuzu önerir” (Sullo, 2007). Bandura (2006) ayrıca insanların hedef belirlediklerini ve sonuçlarını tahmin ettiklerini ve bu planı eylemlerini motive etmek için bir araç olarak kullandıklarını iddia etmiştir. Newman (2012) ve Rader (2005) hem hedef belirlemenin önemini ve gerekliliğini hem de başarıya olan bağlantılarını ortaya koymuşlardır. Jenkins (1997) 'e göre, çocuklar motive olmuşlardır ve öğrencileri motive etmeye çalışmak yerine “onları neyin moral verdiğini keşfetmeli ve bu uygulamaları durdurmalıyız”. Ortaokul / ergen beynindeki muazzam yapısal ve

fonksiyonel değişiklikler nedeniyle, okullar, öğrencilerle motivasyon hedefleri oluşturma konusunda büyük bir fırsata sahiptir (Roaten ve Roaten, 2012). Motivasyon süreci iki aşamaya ayrılır: hedef belirleme ya da bir faaliyet izlemenin nedenlerini belirleme ya da hedef belirleme ya da görev uygulama konularını düşünme (Diefendorff, 2004). Colorado Üniversitesi'nden ortak yazar (McDevitt ve ark., 2008) çalışması, öğrenci hedef belirleme ve akademik öz düzenleme ile ilgili motivasyon ve başarı faktörlerine baktı. McDevitt ve ark. (2008), yetişkinlerin rehberliği ve desteği ile öğrencilerin kendi hedeflerine yönelik davranışlarını kendi kendine düzenlemeyi öğrendiklerini belirtti. Araştırmaları, öğrencilerin öğrenme hedeflerini nasıl belirledikleri veya değerlendirme verilerini günlük sınıf derslerinin bir parçası olarak nasıl kullandıkları hakkında bilgi eksikliği üzerine kuruludur (McDevitt ve ark., 2008). Çalışmaları, “öğrencilerin motivasyonel inançlarının okumadaki hedef belirleme deneyimleriyle ilişkilendirilip birleştirilmediğini” araştırdı (McDevitt ve ark., 2008). Çalışma üç sınıf sekizinci sınıf okuryazarlık öğrencileri ile gerçekleştirildi; 90 öğrenciden 54'ü ve ebeveynleri rıza ve onay formlarını imzaladı. Araştırma, başarı testlerine (özellikle Skolastik Okuma Envanteri Lexiles, SRI), Öğrenme Anketi için Motive Edilmiş Stratejiler (MSLQ), Okuma Anketinde ilerleme kaydetme ve Okuma Hedefleriyle İlgili Deneyiminiz: Kendi kelimelerinizle anketinizde (McDevitt ve ark., 2008). Çalışmaları cevap verenler arasındaki ortak temaları belirlemeye çalıştı ve sonuçları tutumla ilgili olarak öğrencileri tematik olarak gruplandırabildiklerini gösterdi. Oysa hedef belirleme ile edebi başarı arasında anlamlı bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Çalışma, başarı belirleme ve motivasyonun neden geliştiğini belirlemede hedef belirleme ile ilişkili öğretim uygulamaları veya öğrenci hedef belirleme süreci arasında ayırım yapamamıştır (Mcevitt ve ark., 2008). Öğrencilerin hedef belirlemesi ile öğretme, yazma, izleme ve hedef belirleme ile ilgili öğretim uygulamaları arasında simbiyotik bir ilişki olduğu görülmüştür. Chappuis (2015), “Öğrenci motivasyonunu artırmak, kendi kendine yetenek kavramını geliştirmekle değil, öğrencinin çabaya değer vermesini ve çabaya dayalı stratejilere olan bağlılığını arttırmak” olduğunu belirterek Ames (1992) 'e atıfta bulundu Roaten and Roaten (2012), yeni beyin temelli araştırmalara baktı ve öğrencilerin beyinlerini duygusal deneyimler, daha üst düzey düşünme becerileri ve karar alma, beyinleri arttırma

motivasyonu ve alıkonma şansını artıran, kendine güveni artırma fırsatlarını arttırmalarını istedi. Hedef belirleme sürecinin bir parçası olan öğrenci başarısını iyileştiren araştırmaya dayanarak değersiz görünüyordu.

2.4.5. Hedef Görev Zorluğu Performans İlişkisi

Hedef teorisini ve görev performansını anlamak için bu yapının değerini vurgulayarak, hedef bağlılığının sonuçlarıyla başlamak gerekir. Locke ve Latham (1990), yalnızca amaç hedef bağlılığının sonuçlarını tartışmadaki performansa odaklanmıştır. Hedef belirleme çalışmalarının çoğunun görev performansı ile ilgili hedefleri incelediği göz önüne alındığında, görev performansı ilginin temel sonucu olarak kalmıştır. Ancak, diğer sonuçlar o zamandan beri araştırmaya dikkat çekmiştir.

Hedef görev zorluğu ve performans ilişkisi, 1990'da, hedef bağlılığının hedef teorisindeki birincil rolü olarak (hedef seviye-performans ilişkisinin bir yöneticisi olarak) büyük ölçüde önem kazanmıştır. Klein, ve ark., (1999) meta-analizi sırasında hedef bağlılığının önemli etkisini doğrudan test eden nispeten az sayıda çalışma olduğunu söylemiştir. Bu meta-analiz, hedef bağlılığı ile performans arasındaki ilişkinin, farklı kültür hedefleri için göreceli olarak daha güçlü olduğunu göstermiştir. Böylece hedef bağlılığı ile performansta, amaç düzeyi arasındaki beklenen etkileşimi desteklemiştir. Yine Klein ve ark., hedef bağlılığı etkileşimi ile hedef seviyesinin bekleneceği durumları da açıklığa kavuşturdu (yani, bir veya her iki değişkende yetersiz varyans) böylece, literatürdeki tutarsız bulguların çoğunu çözüme kavuşturmuştur. Hem hedef bağlılığında hem de seviyesinde yeterli bir değişiklik olduğunda, hedef bağlılığı ile hedef seviyesi arasındaki beklenen etkileşim için doğrudan destek bulunmuştur (Tubbs, 1993; Heimerdinger ve Hinsz, 2008).

Hedef seviyesi, performans konusu ve hedef bağlılığı arasındaki beklenen etkileşim şekli, göz önüne alındığında (Klein ve ark., 1999), performans ve hedef bağlılığı için temel bir etki, önemli bir etkileşim olsa bile, genellikle gözlenmiştir. Ayrıca, hedef seviyesi sabit tutulduğunda (ciddi şekilde kısıtlanmış olan) kolay veya farklı zorluk derecelerine bağlı olarak, bir yerine performansın hedef bağlılığının olumlu bir etkisi olduğu açıkça görülmüştür.

Locke ve Latham'a göre (2002), hedefler bir görevdeki performansı dört mekanizma ile etkiler:

1. Hedefler, bir yönerge işlevi ile performansı arttırmaya da faydalı olabilir - bu da insanların dikkatlerini ve becerilerini belirli bir görevle ilgili bilgi ve faaliyetlere odaklamalarına ve dikkat dağıtıcı ya da rekabet taleplerini görmezden gelmelerine yardımcı olur.

2. Hedefler enerji verici bir role sahip olabilir - başka bir deyişle, belirli hedeflere sahip olmanın bir sonucu olarak performans konusunda daha bilinçli bir çaba gösterilir.

3. Hedefler aynı zamanda kalıcılığı artırarak, performansı da etkileyebilir. Bu, daha uzun süre çaba göstereceğimiz ve engeller veya aksilikler karşısında vazgeçme ihtimalimizin daha az olduğu anlamına gelir.

4. Hedefler, göreve ilişkin bilgi ve stratejilerin kullanılmasına ve daha etkili stratejilerin keşfedilmesine yardımcı olarak dolaylı olarak da işlev görebilir.

Hedeflerin, performansı etkilediği bu dört mekanizmaya ek olarak, Locke ve Latham, (2002) yüksek performans döngüsü olarak adlandırdıkları bu hedef ve performans arasındaki ilişkiyi ortada tutabilen çeşitli değişkenler ortaya koymuştur. Performansın en önemli yönlendiricileri olan; hedef bağlılığı, geri bildirim ve görev zorluğudur. Sonuç olarak hedef bağlılığı, bir kişinin kendisi için önemli görünen ilgili ve faydalı olduğunu düşündüğü bir hedef üzerinde daha yüksek bir performans göstereceği anlamına gelmektedir (Kingston ve Wilson, 2010).

3. YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama yöntemi var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2007).

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, futbol, basketbol, voleybol, hentbol, futsal, atletizm, taekwondo, kickboks, boks, okçuluk, tenis, hokey, muay thai, wushu, masa tenisi, bilek güreşi, güreş, oryanting, badminton, judo branşlarında aktif olarak müsabakalara katılan sporcular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, futbol, basketbol, voleybol, hentbol, futsal, atletizm, taekwondo, kickboks, boks, okçuluk, tenis, hokey, muay thai, wushu, masa tenisi, bilek güreşi, güreş, oryanting, badminton, judo branşlarında aktif olarak müsabakalara katılan, 241'i kadın, 387'si erkek olmak üzere 628 sporcu oluşturmaktadır. Örneklem grubu basit tesadüfü örneklem yöntemi ile belirlenirken, örneklem büyüklüğü ise Tablo 1' den faydalanılarak hesaplanmıştır.

Tablo 1. $\alpha= 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyük- lüğü	+ 0.03 örnekleme hatası (d)			+0.05 örnekleme hatası (d)			+0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
100000 0	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

(Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004)

3.2.1. Katılımcılar

Araştırmaya futbol, basketbol, voleybol, hentbol, futsal, atletizm, taekwondo, kickboks, boks, okçuluk, tenis, hokey, muay thai, wushu, masa tenisi, bilek güreşi, güreş, oryantiring, badminton, judo branşlar ında aktif olarak müsabakalara katılan, 241'i kadın, 387'si erkek olmak üzere 628 sporcu katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 21.58 ± 5.23 'tür. Katılımcıların spor yaşı (tecrübe) 8.05 ± 5.84 olarak bulunmuştur. Sporcuların %21.7'si profesyonel %78.3'ü amatör olduklarını belirtmiştir. Sporcuların %19.3'ü milli sporcudur.

Tablo 2. Sporcuların Demografik Bilgileri ve Özellikleri

Değişkenler		Frekans	Yüzde	Ortalama $\pm$ S.Sapma
Cinsiyet	Kadın	241	38,4	
	Erkek	387	61,6	
Kategori	Profesyonel	136	21,7	
	Amatör	492	78,3	
Milli Sporcu	Evet	121	19,3	
	Hayır	507	80,7	
Branş	Futbol	166	26,4	
	Basketbol	62	9,9	
	Voleybol	53	8,4	
	Hentbol	26	4,1	
	Futsal	16	2,5	
	Atletizm	30	4,8	
	Taekwondo	13	2,1	
	Kickboks	78	12,4	
	Boks	35	5,6	
	Okçuluk	3	,5	
	Tenis	5	,8	
	Hokey	27	4,3	
	Muay Thai	83	13,2	
	Wushu	9	1,4	
	Masa Tenisi	4	,6	
	Bilek Güreşi	2	,3	
	Güreş	8	1,3	
	Oryantiring	1	,2	
	Badminton	2	,3	
	Judo	4	,6	
Yaş				21.58 ± 5.23
Spor yaşı				8.05 ± 5.84

3.3. Verilerin Toplanması

Veriler 2018-2019 sezonunda, aktif olarak müsabakalara katılan sporculara çevirim içi ortamda ve basılı form şeklinde toplanmıştır. Sporculara araştırmaya katılmak için gönüllü olup olmadıkları sorulmuş, gönüllü olan sporculara araştırma formu ve bilgilendirilmiş onam formu gönderilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Sporcuların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu; yaş, cinsiyet, branş, kategori, milli sporcu olup olmadığını belirlemeye yönelik 5 soru sorulmuştur. Ayrıca kullanılan ölçekler 2018-2019 sezonunda amatör ve profesyonel liglerde mücadele eden sporculara hem internet ortamında hemde araştırmacı tarafından bizzat uygulanmıştır.

3.3.2. Sporda Hedef Bağlılığı Ölçeği

Sporda Takım Hedeflerine Bağlılık Ölçeği Yıldız ve Şenel (2017) tarafından Hedef Bağlılığı Ölçeğinin spor ortamına uyarlanmasıyla geliştirilmiştir. Bu ölçek, Hollenbeck, Williams ve Klein (1989) tarafından 9 madde şeklinde geliştirilen, Klein ve ark. (2001) tarafından 5 madde şeklinde yeniden düzenlenen, Şenel ve Yıldız (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan Hedef Bağlılığı Ölçeğinin spor ortamına uyarlanması ile elde edilmiştir. 5 maddeden ve tek alt boyuttan oluşan ölçek, beşli derecelendirmeli likert tipindedir. Ölçekten alınan yüksek puan sporcunun takım hedeflerine olan bağlılığının arttığını göstermektedir. Bu araştırmada, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.70 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği

Katılımcıların ahlaktan uzaklaşma davranışlarını değerlendirmek için Boradley ve Kavussanu (2008) tarafından geliştirilen Gürpınar (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Kısa Formu kullanılmıştır. Ölçek 8 maddeden oluşmaktadır ve likert tipindedir. Bu araştırmada, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.72'dir.

3.3.4. Sportmenlik Yönelimi Ölçeği

Katılımcıların sportmenlik yönelimlerini ölçmek için Vallerand ve ark. (1997) tarafından geliştirilen, Sezen-Balçıkanlı (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi ölçeği kullanılmıştır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS-25) 25 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Orijinal MSOS'un alt boyutlarını; Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı, Sporda Sorumluluklara Bağlılık, Rakibe Saygı oluşturmaktadır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi ölçeğinde bulunan 25 madde 5 alt boyuta ait ilk faktör analizi sonucunda "Negatif Yaklaşımlar" boyutunda bulunan 5 maddenin (Madde 5, 10, 15, 20, 25) çalışmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan ikinci faktör analizinde çalışmaya bu alt boyut eklenmemiştir. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeğinin Türkçe versiyonu 4 faktörlü bir yapıya ve 20 maddeye sahiptir (Sezen-Balçıkanlı, 2010). Bu çalışmada ölçeğin sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık, rakibe saygı alt boyutlarına ait iç tutarlılık katsayıları sırasıyla 0.89, 0.79, 0.88 ve 0.80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplamına ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0.90'dır.

3.3.5. İstatiksel Analiz

Toplanan veriler SPSS programına kaydedilmiştir. Ayrıca verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla Kolmogorow-Smirnov normallik testi uygulanmış ve veriler buna göre parametrik testler ile analiz edilmiştir. Cinsiyet, kategori ve milli sporcu olma durumu karşılaştırmaları için independent *t* test kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin analizi için Pearson Korelasyon testi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma kapsamına hipotez edilen modelin uyum indekslerinin test edilmesi için AMOS programı kullanılmıştır. Ölçeklerin yol (path) analizine uygunluğu için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 3. Değişkenlerin ortalama, standart sapma ve normal dağılım analizleri

	Ortalama	Standart Sapma	Skewness	Kurtosis
Hedef Bağlılığı	3,51	,60	-1,607	1,886
Sosyal Normlara Saygı	4,49	,78	-1,186	1,339
Kurallara ve Yönetime Saygı	4,25	,70	-1,355	1,603
Sorumluluklara Bağlılık	4,71	,57	-1,597	1,573
Rakibe Saygı	3,89	,96	-,809	-,026
Ahlaktan Uzaklaşma	3,37	1,22	,302	-,164
Sportmenlik	4,33	,58	-1,992	1,760

Tabloda değişkenlerin, ortalama, standart sapma ve normal dağılım analizleri verilmiştir. Sonuçlara göre verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4. Hedef Bağlılığı, Sportmenlik Yönelimi ve Ahlaktan Uzaklaşma Davranışlarının Cinsiyete Göre Değişimi

Değişkenler	Kadın		Erkek		t	p
	n	x±s.s	n	x±s.s		
Hedef Bağlılığı	241	3.55±0.53	387	3.50±0.64	1.003	0.316
Sosyal Normlara Saygı	241	4.58±0.67	387	4.43±0.83	2.320	0.021*
Kurallara ve Yönetime Saygı	241	4.35±0.64	387	4.18±0.73	2.986	0.003**
Sorumluluklara Bağlılık	241	4.70±0.55	387	4.71±0.58	-0.161	0.872
Rakibe Saygı	241	3.99±0.89	387	3.83±1.00	2.106	0.036*
Ahlaktan Uzaklaşma	241	3.21±1.22	387	3.47±1.22	-2.608	0.009**

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Tablo 2’de, hedef bağlılığı, sportmenlik yönelimi ve ahlaktan uzaklaşma davranışlarının cinsiyete göre değişimi verilmiştir. Hedef bağlılığı ve sorumluluklara bağlılık boyutlarında cinsiyetler arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$). Sosyal normlara saygı, kurallara ve yönetime saygı, rakibe saygı ve ahlaktan uzaklaşma boyutlarında cinsiyetler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Sosyal normlara saygı boyutunda kadın sporcuların erkeklerden daha yüksek değerlere sahip olduğu görülmüştür ($t = 2.320$, $p < 0.05$). Kurallara ve yönetime saygı boyutunda kadın sporcuların erkek sporculardan daha yüksek puana sahip olduğu tespit edilmiştir ($t = 2.986$, $p < 0.01$). Rakibe saygı boyutunda, erkek sporcuların

kadın sporculardan daha düşük puan elde ettiği görülmüştür ($t=2.106$, $p<0.05$). Ahlaktan uzaklaşma boyutunda, erkek sporcuların kadın sporculardan daha yüksek değerlere sahip olduğu tespit edilmiştir ($t=-2.608$, $p<0.01$).

Tablo 5. Profesyonel ve Amatör Sporcuların Hedef Bağlılığı, Sportmenlik Yönelimi Ve Ahlaktan Uzaklaşma Davranışlarındaki Değişim

Değişkenler	Profesyonel		Amatör		t	p
	n	$\bar{x}\pm s.s$	n	$\bar{x}\pm s.s$		
Hedef Bağlılığı	136	3.43±0.69	492	3.54±0.57	-1.927	0.054
Sosyal Normlara Saygı	136	4.51±0.77	492	4.48±0.78	0.395	0.693
Kurallara ve Yönetime Saygı	136	4.24±0.70	492	4.25±0.70	-0.176	0.860
Sorumluluklara Bağlılık	136	4.72±0.59	492	4.71±0.56	0.267	0.790
Rakibe Saygı	136	3.94±0.98	492	3.88±0.96	0.649	0.517
Ahlaktan Uzaklaşma	136	3.39±1.32	492	3.37±1.20	0.160	0.873

Tablo 3'te, profesyonel ve amatör sporcuların hedef bağlılığı, sportmenlik yönelimi ve ahlaktan uzaklaşma davranışlarındaki değişim verilmiştir. Amatör ve profesyonel sporcular arasında hedef bağlılığı sportmenlik yönelimi ve ahlaktan uzaklaşma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

Tablo 6. Milli Sporcu Olma Değişkenine Göre Hedef Bağlılığı, Sportmenlik Yönelimi ve Ahlaktan Uzaklaşma Davranışlarındaki Değişim

Değişkenler	Milli		Milli Olmayan		t	p
	n	$\bar{x}\pm s.s$	n	$\bar{x}\pm s.s$		
Hedef Bağlılığı	121	3.34±0.74	507	3.56±0.56	-3.509	0.000**
Sosyal Normlara Saygı	121	4.51±0.79	507	4.48±0.78	0.411	0.681
Kurallara ve Yönetime Saygı	121	4.26±0.75	507	4.24±0.69	0.296	0.767
Sorumluluklara Bağlılık	121	4.58±0.77	507	4.74±0.51	-2.787	0.005**
Rakibe Saygı	121	3.89±0.96	507	3.89±0.96	-0.050	0.960
Ahlaktan Uzaklaşma	121	3.39±1.29	507	3.37±1.21	0.200	0.842

* $p<0.05$, ** $p<0.01$

Tablo 4'te, milli sporcu olma değişkenine göre hedef bağlılığı, sportmenlik yönelimi ve ahlaktan uzaklaşma davranışlarındaki değişim verilmiştir. Sosyal normlara saygı,

kurallara ve yönetime saygı, rakibe saygı ve ahlaktan uzaklaşma boyutlarında milli sporcularla milli olmayan sporcular arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Hedef bağlılığı ve sorumluluklara bağlılık boyutlarında milli sporcular ve milli olmayan sporcular arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Milli sporcuların hedef bağlılığı puanları milli olmayan sporcularınkinden daha düşüktür ($t=-3.509$, $p<0.01$). Benzer şekilde, sorumluluklara bağlılık boyutunda, milli sporcuların puanları milli olmayan sporcularınkinden daha düşüktür ($t=-2.787$, $p<0.01$).

Tablo 7. Yaş, Spor Yaşı, Hedef Bağlılığı, Ahlaktan Uzaklaşma ve Sportmenlik Yönelimi Arasındaki İlişki

	Ort.±S.Sapma	1	2	3	4
1. Yaş	21.58±5.23	1			
2. Spor yaşı (tecrübe)	8.05±5.84	0.656**	1		
3. Hedef Bağlılığı	3.51±0.60	-0.094*	-0.091*	1	
4. Ahlaktan Uzaklaşma	3.37±1.22	-0.028	-0.036	-0.176**	1
5. Sportmenlik Yönelimi	4.33±0.58	0.103*	0.040	0.243**	-0.327**

$n=628$, * $p<0.05$, ** $p<0.01$

Tablo 5'te, yaş, spor yaşı, hedef bağlılığı, ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik yönelimi arasındaki ilişki verilmiştir. Yaş ile hedef bağlılığı ($r=-0.094$, $p<0.05$) arasında negatif yönlü ilişki bulunurken sportmenlik yönelimiyle ($r=0.103$, $p<0.05$) pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Spor yaşıyla hedef bağlılığı arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir ($r=-0.091$, $p<0.05$). Hedef bağlılığı, ahlaktan uzaklaşma ile negatif şekilde ilişkilirken ($r=-0.176$, $p<0.05$), sportmenlik yönelimiyle pozitif şekilde bağlantı oluşturmuştur ($r=0.243$, $p<0.01$). Sportmenlik yönelimiyle ahlaktan uzaklaşma arasında negatif yönlü bir ilişki görülmüştür ($r=-0.327$, $p<0.01$).

Tablo 8. Ahlaktan Uzaklaşmanın Yordayıcısı Olarak Hedef Bağlılığı ve Sportmenlik Yönelimi

Model		β	t	p	R ²	Düzeltilmiş R ²	F	r	p
1	Hedef	-.176	-4.475	0.00	0.031	0.029	20.025	-0.176	0.00
2	Hedef	-.103	-2.656	0.00	0.117	0.114	41.241	-	0.00
	Sportmenlik	-.302	-7.782	0.00					

Bağımlı Değişken: *Ahlaktan Uzaklaşma*

Tablo 6’da ahlaktan uzaklaşmanın yordayıcısı olarak hedef bağlılığı ve sportmenlik yöneliminin sıralı regresyon modeli verilmiştir. Model 1, hedef bağlılığının ahlaktan uzaklaşmayı yaklaşık olarak %3 açıkladığını ($R^2=0.031$), bu sonucun evrende de yaklaşık %3 olacağını göstermektedir (Düzenlenmiş $R^2=0.029$). Model 1 istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=20.025$, $p<0.001$). Hedef bağlılığıyla ahlaktan uzaklaşma arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur ($r=-0.176$) ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır ($t=-4.475$, $p<0.001$). Model 2’de hedef bağlılığı ve sportmenlik yöneliminin ahlaktan uzaklaşmayı birlikte yordadığı hipotez edilmiştir. Hedef bağlılığı ve sportmenlik yönelimi ahlaktan uzaklaşmayı yaklaşık olarak %12 açıklamaktadır ($R^2=0.117$). Model 2 istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=41.241$, $p<0.001$). Model 1 ve 2, hedef bağlılığının ve sportmenlik yöneliminin sporda ahlaktan uzaklaşma puanlarını azalttığı gözlemlenmiştir ($\beta_{\text{hedef 1}}=-0.176$, $\beta_{\text{hedef 2}}=-0.103$, $\beta_{\text{sportmenlik}}=-0.302$).

Tablo 9. Sportmenlik Yöneliminin Yordayıcısı Olarak Hedef Bağlılığı

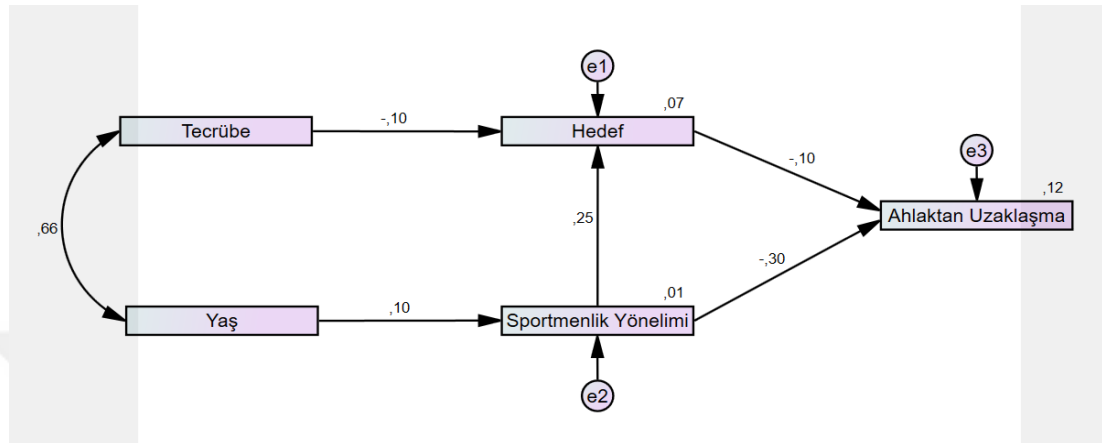
Model	β	t	p	R ²	Düzeltilmiş R ²	F	r	p
Hedef	.233	6.255	0.00	0.059	0.057	39.119	0.243	0.00

Bağımlı Değişken: *Sportmenlik yönelimi*

Tablo 7’de Sportmenlik yöneliminin yordayıcısı olarak hedef bağlılığı regresyon modeli verilmiştir. Modelde hedef bağlılığının sportmenlik yönelimini yaklaşık olarak %6 açıkladığı ($R^2=0.059$), bu sonucun evrende de yaklaşık %6 olacağını göstermektedir (Düzenlenmiş $R^2=0.057$). Model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=39.119$, $p<0.001$). Hedef bağlılığıyla sportmenlik yönelimi arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir ($r=0.243$) ve bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır ($t=6.225$,

$p<0.001$). Hedef bağıllığı sportmenlik yönelimini artırdığı görülmektedir ($\beta_{\text{hedef}}=0.233$).

Şekil 2. Sportif Tecrübe, Yaş, Hedef Bağıllığı, Sportmenlik Yöneliminin Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Üzerindeki Doğrudan ve Dolaylı Etkileri

Şekil 2’de sportif tecrübe, yaş, hedef bağıllığı, sportmenlik yöneliminin sporda ahlaktan uzaklaşma üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri verilmiştir. Hipotez edilen modelde sporcuların yaşları ve tecrübelerinin (yıl) hedef bağıllığını ve sportmenlik eğilimini doğrudan, ahlaktan uzaklaşma davranışlarını dolaylı olarak etkilediği öne sürülmüştür. Tecrübe ve hedef bağıllığı arasındaki gözlem yol 1, yaş ile sportmenlik yönelimi arasındaki gözlem yol 2, hedef bağıllığı ile ahlaktan uzaklaşma arasındaki gözlem yol 3, sportmenlik yönelimi ile ahlaktan uzaklaşma arasındaki gözlem yol 4, sportmenlik yönelimi ile hedef bağıllığı arasındaki varsayım yol 5 olarak öne sürülmüştür.

Tablo 10. Hipotez Edilen Modele İlişkin Uyum İndeksleri

Model	χ^2	df	χ^2/df	GFI	AGFI	TLI	CFI	RMSEA	SRMR
	4.25	4	1.31	.99	.99	.99	.99	0.022	0.016

Modele ilişkin uyum indeksleri tablo 8’de verilmiştir. Uyum indeksleri, modelin mükemmel bir uyuma sahip olduğunu göstermektedir ($\chi^2/df=1.31$, $GFI=0.99$, $AGFI=0.99$, $TLI=0.99$, $CFI=0.99$, $RMSEA=0.022$, $SRMR=0.01$).

Tablo 11. Modele İlişkin Parametre Tahminleri, Standart Hata Değerleri ve p Değeri

Bağımsız	Bağımlı	Aracı	S.Tahmin	S.Hata	p
Yaş	Sportmenlik		0.103	0.004	0.010
Tecrübe	Hedef Bağlılığı		-0.101	0.004	0.009
Sportmenlik	Hedef Bağlılığı		0.247	0.040	0.000
Sportmenlik	Ahlaktan Uzaklaşma		-0.302	0.082	0.000
Hedef Bağlılığı	Ahlaktan Uzaklaşma		-0.103	0.078	0.008
Tecrübe	Ahlaktan Uzaklaşma	Hedef Bağlılığı	0.010		0.034
Yaş	Ahlaktan Uzaklaşma	Sportmenlik	-0.034		0.014

Yaşın sportmenlik eğilimini doğrudan etkilediği görülmüştür ($R=0.103$, $p<0.05$). Tecrübenin hedef bağlılığını negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir ($R=-0.101$, $p<0.01$). Sportmenlik yöneliminin hedef bağlılığını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir ($R=0.247$, $p<0.01$). Sportmenlik yöneliminin ahlaktan uzaklaşmayı negatif yönde etkilediği görülmüştür ($R=-0.302$, $p<0.01$). Hedef bağlılığının ahlaktan uzaklaşmayı negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir ($R=-0.103$, $p<0.01$). Tecrübenin hedef bağlılığı aracılığıyla ahlaktan uzaklaşmayı etkilediği görülmüştür (0.010 , $p<0.05$). Yaşın sportmenlik eğilimi aracılığıyla ahlaktan uzaklaşmayı etkilediği görülmüştür (-0.034 , $p<0.029$).

Tablo 12. Hipotez Edilen Modelin Cinsiyetlere Göre Analizi

	Model						Model Karşılaştırma					
	χ^2	df	TLI	CFI	RMSEA	SRMR	$\Delta\chi^2$	Δdf	ΔTLI	ΔCFI	$\Delta RMSEA$	$\Delta SRMR$
Yapısal	5.707	8	1,013	1,000	0.000	0.016						
Metrik	18.472	13	0.981	0.988	0.026	0.063	12.765	5	-0.032	-0.012	-0.026	0.047
Sayı	164.775	16	0.585	0.668	0.122	0.085	146.303	3	-0.396	-0.320	0.096	0.022
Tam	182.090	19	0.617	0.636	0.117	0.086	17.315	3	0.32	-0.032	-0.005	0.001

Yapısal: kısıtlama yok. Metrik eşdeğerlik: yükler her iki grupta aynı değere sabitlenmiştir. Sayıl değişmezlik: yükler ve kesim değerleri sınırlanmıştır. Tam eşdeğerlik: Yükler, kesim değerleri ve artık varyanslar kısıtlanmıştır.

Tablo 10'da hipotez edilen modelin tüm sporcular dışında kadın ve erkek sporcular için ayrı ayrı benzer sonuçlar ortaya koyup koymayacağına ilişkin analizler yer almaktadır. Aynı modelin kadın ve erkek sporcular için farklı ölçüm eşdeğerlikleri gösterilmiştir. Model karşılaştırmalarında ΔCFI ve $\Delta RMSEA$ değerleri modelde anlamlı bir kötüleşme olduğunu göstermektedir. Tablo 11 kadın ve erkeklerde parametre tahminlerindeki değişimi göstermektedir.

Tablo 13. Kadın ve Erkeklerde Parametre Tahminlerindeki Değişimi

Bağımsız	Bağımlı	Aracı	Erkek			Kadın		
			S.Tahmin	S.Hata	p	S.Tahmin	S.Hata	p
Tecrübe	Hedef Bağlılığı		-0.127	0.005	0.011	-0.011	0.008	0.855
Yaş	Sportmenlik		0.189	0.005	0.000	-0.096	0.011	0.136
Hedef Bağlılığı	Ahlaktan Uzaklaşma		-0.076	0.092	0.121	-0.162	0.149	0.012
Sportmenlik	Ahlaktan Uzaklaşma		-0.324	0.098	0.000	-0.233	0.149	0.000
Sportmenlik	Hedef Bağlılığı		0.215	0.053	0.000	0.321	0.061	0.000
Tecrübe	Ahlaktan Uzaklaşma	Hedef Bağlılığı	0.010		0.174	0.002		0.940
Yaş	Ahlaktan Uzaklaşma	Sportmenlik	-0.06		0.011	0.027		0.385

Tablo 11’de görüldüğü üzere, tecrübe ve hedef bağlılığı arasındaki gözlem yol 1, etki yönü aynı doğrultuda olmasına rağmen, kadınlarda anlamlı değilken ($R=-0.011$, $p>0.05$) erkeklerde ise anlamlıdır ($R=-0.127$, $p<0.05$). Yaş ile sportmenlik yönelimi arasındaki gözlem yol 2 parametresine ilişkin sonuç da gözlem yol 1 ile aynıdır. Kadınlarda yaşın sportmenlik üzerine etkisi yokken ($R=-0.096$, $p>0.05$) erkeklerde yaş sportmenlik yönelimini pozitif yönde etkilemektedir ($R=0.189$, $p<0.05$). Hedef bağlılığı ile ahlaktan uzaklaşma arasındaki gözlem yol 3 parametre tahmini, kadınlarda anlamlı ($R=-0.162$, $p<0.05$) erkeklerde ise anlamlı değildir ($R=-0.076$, $p>0.05$). Sportmenlik yönelimi ile ahlaktan uzaklaşma arasındaki gözlem yol 4 parametre tahmini her ik grup için anlamlıdır ve aynı doğrultudadır ($R_{\text{erkek}}=-0.324$, $R_{\text{kadın}}=-0.233$, $p<0.01$). Sportmenlik eğilimi her iki grupta da ahlaktan uzaklaşma davranışlarını azaltmaktadır. Sportmenlik yönelimi ile hedef bağlılığı arasındaki gözlem yol 5 parametre tahmininde ise kadın ve erkeklerin sportmenlik eğilimlerinin hedef bağlılığını artırdığı görülmektedir ve sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır ($R_{\text{erkek}}=0.215$, $R_{\text{kadın}}=0.321$, $p<0.05$). Tecrübenin hedef bağlılığı aracılığıyla ahlaktan uzaklaşma üzerindeki etkisi, her iki grup için de anlamlı değildir. Yaş değişkeninin sportmenlik aracılığıyla ahlaktan uzaklaşma üzerindeki etkisi erkeklerde anlamlı kadınlarda anlamlı değildir ve yaş erkeklerde ahlaktan uzaklaşmayı dolaylı olarak azaltmaktadır. Bu analize ilişkin sonuçlar, hipotez edilen modelin kadın ve erkeklerde farklı şekilde işlev gösterdiğini ortaya koymuştur. Her iki grubun dahil edildiği modelde ahlaktan uzaklaşmayı etkileyen anlamlı parametreler gruplar ayrıldığında farklılık gösterebilmektedir. Kadınlarda sportmenlik davranışlarını etkileyen faktörler erkeklerde etkili olmayabilir. Örneğin, yaş değişkeni bu durumu

açıklayabilmektedir. Kadınların yaşı ilerledikçe sportmenlik yönelimlerinde kayda değer bir değişim olmazken erkeklerin sportmenlik yönelimleri artma eğilimindedir.

Tablo 14. Hipotez Edilen Modelin Profesyonel ve Amatör Sporculara Göre Analizi

	Model						Model Karşılaştırma					
	χ^2	df	TLI	CFI	RMSEA	SRMR	$\Delta\chi^2$	Δdf	ΔTLI	ΔCFI	$\Delta RMSEA$	$\Delta SRMR$
Yapısal	10.476	8	0.987	0.995	0.022	0.013						
Metrik	15.278	13	0.993	0.995	0.017	0.043	4.802	5	0.006	0.000	-0.05	0.030
Sayı	39.557	16	0.939	0.951	0.048	0.059	24.279	3	-0.005	-0.004	0.031	0.016
Tam	51.476	19	0.929	0.933	0.052	0.059	11.919	3	-0.010	-0.018	0.004	0.000

Tablo 12’de hipotez edilen modelin hem profesyonel hem de amatör sporcularda geçerli olup olmadığına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir. Model karşılaştırmalarında ΔCFI ve $\Delta RMSEA$ değerleri modelde anlamlı bir kötüleşme olmadığını göstermektedir. Buna göre, hipotez edilen model hem profesyonel sporcular hem de amatör sporcular için geçerlidir. Profesyonel ve amatör sporculara ilişkin parametre değişimleri tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 15. Profesyonel ve Amatör Sporcularda Paramtere Tahminlerindeki Değişimi

Bağımsız	Bağımlı	Aracı	Profesyonel			Amatör		
			S.Tahmin	S.Hata	p	S.Tahmin	S.Hata	p
Tecrübe	Hedef Bağlılığı		0.012	0.009	0.886	-0.115	0.005	0.008
Yaş	Sportmenlik		0.075	0.009	0.378	0.110	0.005	0.014
Hedef Bağlılığı	Ahlaktan Uzaklaşma		-0.214	0.158	0.009	-0.060	0.091	0.169
Sportmenlik	Ahlaktan Uzaklaşma		-0.236	0.180	0.004	-0.326	0.092	0.000
Sportmenlik	Hedef Bağlılığı		0.198	0.096	0.019	0.263	0.044	0.000
Tecrübe	Ahlaktan Uzaklaşma	Hedef Bağlılığı	-0.003		0.548	0.007		0.194
Yaş	Ahlaktan Uzaklaşma	Sportmenlik	-0.021		0.429	-0.038		0.081

Tablo 13’te görüldüğü üzere, tecrübe ve hedef bağlılığı arasındaki gözlem yol 1, profesyonel sporcularda anlamlı değilken ($R=0.012$, $p>0.05$) amatör sporcularda ise anlamlıdır ($R=-0.115$, $p<0.05$). Amatör sporcuların hedef bağlılıkları tecrübeye bağlı olarak azalmaktadır. Yaş ile sportmenlik yönelimi arasındaki gözlem yol 2 parametresine ilişkin sonuç da gözlem yol 1 ile benzerdir. Profesyonel sporcularda yaşın sportmenlik üzerine etkisi yokken ($R=-0.075$, $p>0.05$) amatör sporcularda yaş sportmenlik yönelimini pozitif yönde etkilemektedir ($R=0.110$, $p<0.05$). Hedef bağlılığı ile ahlaktan uzaklaşma arasındaki gözlem yol 3 parametre tahmini,

profesyonel sporcularda anlamlı ($R=-0.214$, $p<0.01$) amatör sporcularda ise anlamlı değildir ($R=-0.060$, $p>0.05$). Sportmenlik yönelimi ile ahlaktan uzaklaşma arasındaki gözlem yol 4 parametre tahmini her ik grup için anlamlıdır ve aynı doğrultudadır ($R_{\text{profesyonel}}=-0.236$, $R_{\text{amatör}}=-.326$ $p<0.01$). Sportmenlik eğilimi her iki grupta da ahlaktan uzaklaşma davranışlarını azaltmaktadır. Sportmenlik yönelimi ile hedef bağlılığı arasındaki gözlem yol 5 paramtere tahmininde ise profesyonel ve amatör sporcuların sportmenlik eğilimlerinin hedef bağlılığını artırdığı görülmektedir ve sonuçlar istatistiksel olarak anlamlıdır ($R_{\text{profesyonel}}=0.198$, $R_{\text{amatör}}=0.263$, $p<0.05$). Tecrübenin hedef bağlılığı aracılığıyla ahlaktan uzaklaşma üzerindeki etkisi, her iki grup için de anlamlı değildir. Yaş değişkeninin sportmenlik aracılığıyla ahlaktan uzaklaşma üzerindeki etkisi de her iki grupta istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuçlar, parametrelerin her iki grup için büyük değişiklik göstermediğini ortaya koymaktadır. Bazı sonuçlar değişkenlik gösterse de bu değişkenlik model uyumunu etkileyecek düzeyde değildir.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma, sportmenlik yönelimi, hedef bağlılığı, yaş ve sportif tecrübenin ahlaktan uzaklaşma davranışları üzerindeki rolü ve etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın bulguları iki üç kategoride değerlendirilebilir. Öncelikle, katılımcıların demografik özelliklerine göre hedef bağlılığı, sportmenlik yönelimi ve ahlaktan uzaklaşma davranışları karşılaştırılmıştır. Daha sonra sporcuların yaş, sportmenlik eğilimi, hedef bağlılığı ve ahlaktan uzaklaşma değerleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Son olarak, araştırma kapsamında hipotez edilen model test edilmiştir.

Bu çalışmada hedef bağlılığının cinsiyetlere göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. McGlashan ve ark. (1995), erkeklerin 1 kadınların 0 (sıfır) olarak kodlandığı korelasyon analizlerinde hedef bağlılığıyla cinsiyet arasında negatif yönlü ilişki tespit etmiştir. Buna göre, kadınların hedef bağlılık düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sandler (2002) yine cinsiyetin hedef bağlılığını etkilediğini bulmuştur. Fishbach ve Dhar (2005) cinsiyet değişkeninin hedef bağlılığı üzerinde etki göstermediğini ortaya koymuştur. De Clercq ve ark. (2009) cinsiyet ile hedef bağlılığı arasında anlamlı ilişki olmadığını belirtmiştir. Oettingen ve ark. (2009) cinsiyetin hedef bağlılığı üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını göstermiştir. Uy ve ark. (2015) hem regresyon hem de korelasyon analizleri sonucunda cinsiyet ile hedef bağlılığı arasında anlamlı ilişki olmadığını ortaya koymuştur.

Sportmenlik yönelimi değişkeninde cinsiyetler arası farklılık analizleri incelendiğinde, sosyal normlara saygı, kurallara ve yönetime saygı, rakibe saygı ve ahlaktan uzaklaşma boyutlarındaki cinsiyet farklılıklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Kadınların sosyal normlara saygı boyutunda gösterdiği yüksek değerler, erkeklere göre toplumun sosyal olarak kabul görmüş değerlerine, alışlagelmiş geleneklerine daha saygılı olduklarını ortaya koymuştur. B sonuçlar, sportmenlik yöneliminden elde edilen sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde, erkek sporcuların ahlaktan uzaklaşma değerlerinin yüksek olması, saygıya ilişkin düşük değerlerini daha iyi açıklamaktadır. Tucker ve Parks (2001), sporda ahlaki davranışlar konusunda cinsiyet farklılıklarının çok yaygın olmayabileceğini vurgulamıştır. Shields (2007) erkeklerin kadınlardan daha çok sportmenlik dışı davranışlar sergilediğini belirtmiştir. Allison (1982), Silva (1983), Duda ve ark. (1991) sportmenlik eğiliminde benzer cinsiyet farklılıkları bulmuştur. Miller, Roberts

ve Ommundsen (2004), sorumluklara bağlılık boyutunda erkeklerin daha yüksek değerlere sahip olduğunu, ancak sosyal normlara, kurallara ve yönetime, rakibe saygı boyutlarında anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir. Shields ve Bredemeier (1995) lise ve üniversite erkek beysbol oyuncularıyla, kadın softbol oyuncuları arasında, erkeklerin daha fazla hile yapma ve agresif tavırlar sergileme eğiliminde olduğu belirtmiştir. Tsai ve Fung (2005) kadınların sportmenlik eğilimlerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Şenel ve Yıldız (2016) kadınların kurallara ve yetkililere saygı boyutunda daha yüksek değerlere sahip olduğunu tespit etmiştir.

Sportmenlik konusunda, amatör ve profesyonel sporcuların farklı eğilimler göstermediği görülmüştür. Söz konusu spor ortamında ahlaki davranışlar olduğunda, farklı seviyelerde mücadele eden sporcuların eğilimlerinin değişmediği söylenebilir. Lig seviyelerine göre kazanım seviyesinin farklı olduğu durumların sportmenlik eğiliminde farklılığa yol açması beklenebilir. Benzer bir sonuç sporda ahlaktan uzaklaşma davranışı için de tespit edilmiştir. Bazı araştırmalar sporcuların ego yönelimlerinin ahlaki davranışlarını etkilediğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Kavussanu ve Ntoumanis (2003), sporcuların ego yönelimlerinin ahlak dışı davranışlarını artırdığını ortaya koymuştur. Bu açıdan bakıldığında, bu araştırmaya katılan sporcuların lig seviyesine göre farklılık göstermemesi, literatürdeki bu sonuçla çelişmektedir. Araştırmaya katılan sporcuların, amatör ya da profesyonel lig olsun, benzer düzeyde kazanım beklentisi içerisinde olması bu sonuca gerekçe gösterilebilir. Bunun dışında, Türkiye'deki sporculardan çok liglerin amatör ve profesyonel olarak sınıflandırılması, amatör lig olarak gruplansa dahi, sporcuların maddi kazanç elde etmesi, beklenti ve kazanım bakış açısından bakıldığında amatör ve profesyonel liglerdeki sporcuların benzer sportmenlik eğilimlerini açıklamaktadır. Kavussanu ve Roberts (2001) tarafından yapılan sporcunun egosu ne kadar yüksekse daha düşük seviyede ahlaki işlev sergileyeceği çıkarımı, maddi kazanç beklentisi olan bu sporcuların benzer eğilimlerine bir başka örnek olabilir. Duda ve ark. (1991), kazanım hedefleriyle sportmenlik arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk araştırma tasarısını yapmış ve düşük görev, yüksek ego yönelimlerinin sportmenlik dışı davranışlara neden olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmada, sosyal normlara saygı, kurallara

ve yönetime saygı, rakibe saygı ve ahlaktan uzaklaşma boyutlarında milli sporcularla milli olmayan sporcular arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Hedef bağlılığı boyutunda milli sporcuların daha düşük değerlere sahip olması dikkat çekicidir. Bir diğer ilgi çekici sonuç ise milli sporcuların sorumluluklara bağlılık değerlerinin de düşük olmasıdır. Milli takım düzeyine erişmek Türkiye’de bir sporcunun önemli hedeflerinden biri olarak görülebilir, ancak bu hedefe ulaşan bireylerin beklentilerinin azalması ve bir sonraki hedefi daha önceden belirlememiş olması bağlılığa ilişkin bu bulguların sonucunu açıklayabilir. Belirlediği hedefe ulaşan sporcu, bireysel ve toplumsal hedeflere karşı sorumluluk ve bağlılığından kısmen vazgeçmiş olabilir.

Yaş, spor yaşı ve hedef bağlılığı arasındaki negatif yönlü ilişki, sporcuların zamana bağlı olarak beklentilerinin azaldığını, buna bağlı olarak da hedeflerine olan bağlılıklarının azaldığını söylemek mümkündür. Sporcuların yaşı ilerledikçe hedef belirlemekten vazgeçmeleri de bu bulguya gerekçe olarak gösterilebilir. Sporcuların hedef bağlılıklarıyla sportmenlik eğilimleri arasındaki pozitif yönlü ilişki ve ahlaktan uzaklaşma arasındaki negatif yönlü ilişki hedefleri olan ve hedeflerine bağlı sporcuların sportmence davranışları benimsediklerini göstermektedir. İlk regresyon modelinde hedef bağlılığının ahlaktan uzaklaşmayı nispeten azalttığı görülmüştür. İkinci regresyon modelinde ise hedef bağlılığı ve sportmenlik yöneliminin ahlaktan uzaklaşmayı daha güçlü şekilde etkilediği ve azalttığı belirlenmiştir. Regresyon modellerinin sonucunda ise, hedef bağlılığının sportmenlik yönelimini de artırdığı tespit edilmiştir. Regresyon modellerine bağlı olarak, hedeflerine bağlı sporcuların, sportmenliğe yönelimlerinin daha muhtemel, sportmenlik yönelimi ve hedef bağlılığı olan bireylerin ahlaktan uzaklaşma davranışlarının azalacağı çıkarımı yapılabilir. Bu sonuçlara göre H_3 ve H_4 kabul edilmiştir.

Hipotez edilen model, yapılan bu çıkarımı destekler niteliktedir. Ek olarak, hipotez edilen modelde sporcuların yaşları ve tecrübelerinin (yıl) hedef bağlılığını ve sportmenlik eğilimini doğrudan, ahlaktan uzaklaşma davranışlarını dolaylı olarak etkilediği öne sürülmüştür. Tecrübe ve hedef bağlılığı arasındaki gözlem yol 1, yaş ile sportmenlik yönelimi arasındaki gözlem yol 2, hedef bağlılığı ile ahlaktan uzaklaşma arasındaki gözlem yol 3, sportmenlik yönelimi ile ahlaktan uzaklaşma

arasındaki gözlem yol 4, sportmenlik yönelimi ile hedef bağlılığı arasındaki gözlem yol 5 olarak öne sürülmüştür.

Hedef bağlılığının ahlaktan uzaklaşmayı azalttığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, H_1 kabul edilmiştir. Fishbach ve ark (2009), aynı hedefe doğru yapılan bir hareketin ya hedef ilerlemesi ya da hedef bağlılığı olarak algılandığını ve bunun bir sonraki davranış için önemli sonuçlarının bulunduğunu belirtmiştir. Barsky (2008) geliştirdiği kuramsal model içerisinde, sonuca ilişkin performans hedefleri olan bireylerin, daha düşük etik tanımlanma ve daha yüksek ahlaktan uzaklaşma eğilimi olan bireylerden daha yüksek ihtimalle etik dışı davranışlar sergileyeceğini, hedef belirlemeye dahil olan bireylerin, etik tanımlanmanın gerçekleşme ihtimali daha yüksek, ahlaktan uzaklaşmanın daha düşük olma ihtimalinden dolayı etik dışı davranışlar sergilemeyeceklerini, hedef bağlılığının hedef özellikleriyle etik olmayan davranışlar arasındaki ilişkide aracı rol oynadığını hipotezleri arasında kullanmıştır.

Bir hedefe ulaşmak kişi için psikolojik bir ödül olabilir, ancak bu hedefe ulaşmada meydana gelecek bir başarısızlık psikolojik bir bedel olabilir; dolayısıyla, hedeflerinde azalma olan bireylerin performanslarında etik dışı davranışların bulunma ihtimali daha yüksektir, çünkü bu bireyler aynı psikolojik ödüle ulaşmak için çaba sarf ederler (Heath, Larrick ve Wu, 1999; Schweitzer, Ordonez, ve Douma, 2004).

Hem regresyon analizi sonuçları hem de hipotez edilen modeldeki gözlem yol 3, spor ortamı içinde bu durumun benzer olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla H_2 kabul edilmiştir. Hedeflerine bağlı bireylerin daha az ahlaktan uzaklaşma davranışı sergileme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Shields, Funk ve Bredemeier (2015) ahlaktan uzaklaşma ile sportmenlik yönelimi arasında negatif yönlü ilişki tespit etmiştir. Kavussanu ve ark. (2016) ahlaktan uzaklaşma ile prososyal davranışlar arasında negatif, antisosyal davranışlar arasında pozitif yönlü ilişki bulmuştur.

Sonuç olarak, hedeflerine bağlı sporcuların daha yüksek seviyede sportmenlik eğilimi göstereceği belirlenirken, sportmenlik eğilimi ve hedef bağlılığının sporda ahlaktan uzaklaşma davranışlarını azaltmada önemli değişkenler olduğu tespit edilmiştir. Yaş değişkenine bağlı olarak – tecrübe dâhil – bireylerin hedef bağlılıklarının azaldığı ancak sportmenlik eğilimlerinin arttığı görülmektedir.

Sporcuların kazanıma ilişkin beklentileri azaldıkça, hedef belirleme davranışları da azalabilir. Bu sonuca göre, araştırmanın ana Hipotezi (H) kabul edilmiştir.

Dolayısıyla, mevcut hedeflere bağlılık da azalabilmektedir. Yaşın ve tecrübenin getirdiği olgunluk sporcuların sportmenlik davranışlarını değiştirdiği görülmüştür.

6. ÖNERİLER

Bu araştırmanın önerileri aşağıda sıralanmıştır:

1. Bu araştırma nicel yaklaşım benimsenerek tasarlanan betimsel bir araştırmadır. Araştırma kapsamında teorik bir model önerilmiştir ve analizleri yapılmıştır. Teorik modelin spor ortamında yapılacak uygulama çalışmalarıyla desteklenmesi gerekmektedir. Her yaş grubunda hedef belirleme çalışmaları yapılarak, ahlaktan uzaklaşma davranışları dolaylı şekilde azaltılabilir.

2. Gelecek araştırmalarda bu modelin cinsiyet, branş, takım ve bireysel spora ilişkin değişmezlik analizleri yapılabilir.

3. Bu araştırma sporda davranış yönetimine ilişkin önemli bir teorik temel sunmaktadır. Ancak davranış yönetimine ilişkin hedef bağlılığı ve sportmenlik yönelimi yeterli olmayacaktır. Gelecek araştırmalarda, teorik model içerisine algılanan yetenek, kazanım algısı dâhil edilebilir.

4. Gelecek araştırmalarda, örneklem grubu genişletilebilir. Vücut temaslı – temassız, bireysel – takım, savunma – diğer olmak üzere karşılaştırmalar eklenebilir.

KAYNAKÇA

- Abad, D. (2010). Sportsmanship, *Sport, Ethics and Philosophy*, 4(1), 27-41.
- Açıkada, C. (1994). Sporda Başarı, *Bilim ve Teknik Dergisi*, 1(11), 44-45
- Açıkada, C. ve Ergen, E. (1990). *Bilim ve Spor*. Ankara: Tek Ofset Matbaacılık.
- Akyol, A. (1987). *Önce ve Sonra Eğitim*. İstanbul: Çalış Yüksel Ofset Basımevi.
- Allison, M.T. (1982). Sportsmanship: Variation Based on sex and Degree of Competitive Experience. In A.O. Dunleavy, A.W. Miracle, & C.R. Rees (Eds.), *Studies in the Sociology of Sport* (pp.153-165). Fort Worth, TX: Texas Christian University Press.
- Al-Yaaribi, A., Kavussanu, M., & Ring, C. (2016). Consequences of Prosocial and Antisocial Behavior for the Recipient. *Psychology of Sport and Exercise*, 26, 102-112.
- Aquino, K., & Reed, A. II., (2002). The Self-Importance of Moral Identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(6), 1423-1440.
- Aracı, H. (1999). *Okullarda Beden Eğitimi*. (3. Baskı). Ankara: Bağırhan Yayinevi.
- Arıpınar, E. & Donuk, B. (2011). *Spor Yönetim ve Organizasyonlarında Etik Yaklaşımlar, Fair Play*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş. Yayıncılık Matbaası.
- Arnold, P. J. (1994). Sport and Moral Education. *Journal of Moral Education*, 23(1), 75-89.
- Arnold, P. J. (2006). Sport and Moral Education. *Journal of Moral Education*, 23(1), 75-89.
- Arslan, H., & Göksoy, S. (2017). Hedef Kuramı Kapsamında Beklenen ve Gerçekleşen Yönetici Davranışları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 32-47.
- Ataman, O. (2017). *Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin İngilizce Öğrenmeye Yönelik Motivasyon Düzeyleri ve Tutumları ile Hazırlık Sınıfı Başarı*

Puanları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aube, C., & Rousseau, V. (2005). Team Goal Commitment and Team Effectiveness: The Role of Task Interdependence and Supportive Behaviors. *Group Dynamics: Theory, Research, And Practice*, 9(3), 189–204.

Avcı, A. (2010). *Eğitimde Şiddet Olgusu Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi Küçükçekmece İlçesi Örneği*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayan, S. (2006). Şiddet ve Fanatizm. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 191-209

Bale, J., & Christensen, M. (2004) (Eds). *Post-Olympism. Questioning Sport in the Twenty-First Century*. Oxford-New York: Berg.

Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: a Social Cognitive Theory*: Pearson Education.

Bandura, A. (1991). Social Cognitive Theory of Moral Thought and Action. In W.M. Kurtines & J.L. Gewirtz (Eds.), *Handbook of Moral Behavior and Development: Volume 1: Theory* (pp. 45-103). Psychology Press, NY: Taylor and Francis.

Bandura, A. (2002). Selective Moral Disengagement in the Exercise of Moral Agency. *Journal of Moral Education*, 31(2), 101-119.

Barsky, A. (2008). Understanding the Ethical Cost of Organizational Goal-Setting: A Review and Theory Development. *Journal of Business Ethics*, 81(1), 63-81.

Basım, N. & Argan, M. (2009). *Spor yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Bayraktar, B. & Kurtoglu, M. (2009). Sporda Performans, Etkili Faktörler, Değerlendirilmesi ve Artırılması. *Klinik Gelişim Dergisi*, 22(1)16-24.

- Bebeau, M. J. (2002). The Defining Issues Test and the Four Component Model: Contributions to Professional Education. *Journal of Moral Education*, 31(3), 271–295.
- Becker, T. E., Klein, H. J., & Meyer, J. P. (2009). Accumulated Wisdom And New Directions For Workplace Commitments. In H. J. Klein, T. E. Becker, & J. P. Meyer (Eds.), *Commitment In Organizations: Accumulated Wisdom And New Directions*. Routledge/Taylor And Francis.
- Beller, J. M., & Stoll, S. K. (1993). Sportsmanship: An Antiquated Concept? *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 64(6), 74-79.
- Blasi, A. (2004). Moral Functioning: Moral Understanding and Personality. In D. K. Lapsley, & D. Narvaez (Eds.), *Moral Development, Self, and Identity*, (pp. 335–347). Mahwah: Erlbaum.
- Boardley, I. D., & Kavussanu, M. (2011). Moral Disengagement in Sport. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 4(2), 93-108.
- Borders, M. J. (2009). Project hero: A Goal-Setting and Healthy Decision-Making Program. *Journal of School Health*, 79(5), 239-247.
- Bovend'Eerdt, T., Botell, R., & Wade, D. (2009). Writing SMART Rehabilitation Goals and Achieving Goal Attainment Scaling: A Practical Guide. *Clinical Rehabilitation*, 23(4), 352-361.
- Budreikaitė, A., & Adaškevičienė, E. (2010). Sportuojančių Ir Nesportuojančių Paauglių Požiūris Į Vertybes Ir Jų Prasmės Suvokimą. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1(76), 13–20.
- Burton, D. & Naylor, S. (2002). The Jekyll/Hyde Nature of Goals: Revisiting and Updating Goal Setting Research. In T. Horn (ed.), *Advances in sport Psychology* (pp. 459–499). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Butcher, R., & Schneider, A. (2007). Fair Play as Respect for the Game. *Ethics in Sport*, (Ed. 2), 119-140. Champaign, IL: Human Kinetics.

- Chen, G., Kanfer, R., DeShon, R. P., Mathieu, J. E., & Kozlowski, S. W. (2009). The Motivating Potential of Teams: Test and Extension of Cross-Level Model of Motivation in Teams. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 110(1), 45-55.
- Chen, G., & Kanfer, R. (2006). Toward a Systems Theory of Motivated Behavior in Work Teams. *Research in Organizational Behavior*, 27, 223-267.
- Coulomb-Cabagno, G., & Rasclé, O. (2006). Team Sports Players Observed Aggression as a Function of Gender, Competitive Level, and Sport Type. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(8), 1980-2000.
- Croce, M. (2019). Exemplarism in Moral Education: Problems With Applicability and Indoctrination. *Journal of Moral Education*, 48(3), 1-12.
- Çalgın, E. R. (2003). *Niğde İlinde Görev Yapmakta Olan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mevcut Durumlarının Değerlendirilmesi ve Meslek Sorunlarının Tespiti*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-77.
- De Clercq, D., Menzies, T. V., Diochon, M., & Gasse, Y. (2009). Explaining Nascent Entrepreneurs Goal Commitment: An Exploratory Study. *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, 22(2), 123 – 140.
- Delrue, J., Vansteenkiste, M., Mouratidis, A., Gevaert, K., Broek, G. V., & Haerens, L. (2017). A Game-To-Game Investigation of the Relation Between Need-Supportive and Need-Thwarting Coaching and Moral Behavior in Soccer. *Psychology of Sport and Exercise*, 31, 1-10.
- Donahue, E. G., Miquelon, P., Valois, P., Goulet, C., Buist, A., & Vallerand, R. J. (2006). A Motivational Model of Performance-Enhancing Substance Use in Elite Athletes. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 28(4), 511.

- Donovan, J. J., & Radosevich, D. J. (1998). The Moderating Role of Goal Commitment on the Goal Difficulty-Performance Relationship: A Meta-Analytic Review and Critical Reanalysis. *Journal of Applied Psychology*, 83(2), 308–315.
- Duda, J. L., Olson, L. K., & Templin, T. J. (1991). The Relationship of Task and Ego Orientation to Sportsmanship Attitudes and the Perceived Legitimacy of Injurious Acts. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 62(1), 297–334.
- Ekici, H. (2013). Demografik Özelliklere Göre Türkiye’de Sporda Şike Algısı ve Gaziantep İli Örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 1-26.
- Ekici, S., Çolakoğlu, T., ve Bayraktar, A. (2011). Dağcılık Sporuyla Uğraşan Bireylerin bu Spora Yönelme Nedenleri Üzerine bir Araştırma. *Bedен Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2).
- Elendu, I. C., & Dennis, M. I. (2017). Over-Emphasis on Winning, host-to-win and Winning-at-allcost Syndrome in Modern Sports Competitions: İmplications for Unsportsmanship Behaviours of Sports Participants. *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, 4 (5), 104-107.
- Erdemli, A. (1992). Fair Play ve Olimpizm. *Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri (20-22 Kasım 1992, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yay, (3)*, 180.
- Feezell, R. M. (1986). Sportsmanship. *Journal of the Philosophy of Sport*, 13 (1), 1-13.
- Fishbach, A., & Dhar, R. (2005). Goals as Excuses or Guides: The Liberating Effect of Perceived Goal Progress on Choice. *Journal of Consumer Research*, 32(3), 370-377.
- Fishbach, A., Zhang, Y., & Koo, M. (2009). The Dynamics of Self-Regulation. *European Review of Social Psychology*, 20 (1), 315-344.

- Fraser-Thomas, J., & Côté, J. (2009). Understanding Adolescents Positive and Negative Developmental Experiences in Sport. *The Sport Psychologist*, 23(1), 3–23.
- Garrigan, B., Adlam, A. L., & Langdon, P. E. (2018). Moral Decision-Making and Moral Development: Toward an Integrative Framework. *Developmental Review*, 49(1), 80-100.
- Gencheva, N., Angelcheva, M., Marinov, T., & Ignatov, I. (2017). Assessment of Sportmanship in Case of Institutionalized Adolescents, Deprived of Parental Cares. *Journal of Health, Medicine and Nursing*, 42, 103-109.
- Genys, D. (2011). Nuo Vertybinio İdealizmo iki Pragmatinės Komercijos? Olimpinės Vertybės ir jų Kaita. *Sporto Mokslas*, 1(63), 5–12.
- Gerek, Z., Ünveren, A. & Seyhan, S. (2015). Türkiye’de Futbolla İlgili Yazılı Medyada Kullanılan Argo, Küfür ve Savaş Metaforlarının İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(44), 1-8.
- Graupensperger, S. A., Jensen, C. J., & Evans, M. B. (2018). A Meta-Analytic Review of Studies Using the Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale: Associations among intergroup moral behaviors. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 7(2), 186–204.
- Gürpınar, B. (2015). Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Kısa Formunun Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1), 57-64.
- Haidt, J., & Hersh, M. A. (2001). Sexual Morality: The Cultures and Emotions of Conservatives and Liberals, *Journal of Applied Social Psychology*, 31(1), 191-221.
- Hall, H. K. & Kerr, A. W. (2001). Goal-Setting in Sport and Physical Activity: Tracing Empirical Developments and Establishing Conceptual Direction. In G. C. Roberts (Ed.), *Advances in Motivation in Sport and Exercise*. Champaign, IL: Human Kinetics.

- Han, H. (2019). The VIA Inventory of Strengths, Positive Youth Development, and Moral Education. *The Journal of Positive Psychology*, 14(1), 32-40.
- Hardy, S. A., Bean, D. S., & Olsen, J. A. (2015). Moral Identity and Adolescent Prosocial and Antisocial Behaviors: Interactions With Moral Disengagement and Self-Regulation. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(8), 1542-1554.
- Hardy, S. A., & Carlo, G. (2011). Moral identity: What is it, how does it Develop, and is it linked to moral action? *Child Development Perspectives*, 5(3), 212–218.
- Hardy, S. A., & Carlo, G. (2005). Identity as a Source of Moral Motivation. *Human Development*, 48(4), 232–256.
- Hart, D., & Matsuba, M. K. (2009). Urban Neighborhoods as Contexts for Moral Identity Development. In D. Narvaez & D. Lapsley (Eds.), *Moral Self, Identity and Character: Prospects for A New Field of Study*. New York: Cambridge University Press.
- Heath, C., Larrick, R. P., & Wu. G. (1999). Goals as Reference Points. *Cognitive Psychology*, 38(1), 79-109.
- Heimerdinger, S.R., & Hinsz, V.B. (2008). Failure Avoidance Motivation in a Goal-Setting Situation. *Human Performance*, 21(4), 383 – 395.
- Hodge, K., & Lonsdale, C. (2011). Prosocial and Antisocial Behavior in Sport: The Role of Coaching Style, Autonomous vs. Controlled Motivation, and Moral Disengagement. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 33, 527–547.
- Hollenbeck, J., & Klein, H. K. (1987). Goal Commitment and the Goal Setting Process: Problems, Prospects, and Proposals for Future Research. *Journal of Applied Psychology*, 7(2), 212–220.
- Hopkins, E.F., & Lantz, C.D. (1999). Sportsmanship Attitude Differences Between Defensive and Offensive Youth Soccer Players. *The Physical Educator*, 56(4), 179-185.

- Isidori, E., Maulini, C., & López Frias, F. J. (2013). Sport and Ethics of Weak Thought: A New Manifesto for Sport Education. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 60(1), 22-29.
- Isidori, E., & Benetton, M. (2015). Sport as Education: Between Dignity and Human Rights. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197, 686-693.
- Jaros, S. (2009). Measurement of Commitment . In H. Klein , T. Becker , & J. Meyer (Eds.). *Commitment in Organizations: Accumulated Wisdom and New Directions*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum .
- Jones, C., & McNamee, M. (2000). Moral Reasoning, Moral Action, and the Moral Atmosphere of Sport. *Sport, Education and Society*, 5(2), 131-146.
- Karacabey, K., Seyhan, S., Öntürk, Y., Apur, U., & Akyel, Y. (2017). Genç Sporcuların Dopinge Yönelimine Etken Olarak Doping Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(2/2), 168-179.
- Kavussanu, M. (2008). Moral Behaviour in Sport: A Critical Review of the Literature. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1(2), 124-138.
- Kavussanu, M. (2019). Toward an Understanding of Transgressive Behavior in Sport: Progress and Prospects. *Psychology of Sport and Exercise*, 42, 33-39.
- Kavussanu, M. & Roberts, G. C. (2001). Moral Functioning in Sport: An Achievement Goal Perspective. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 23, 37-54.
- Kavussanu, M., Hatzigeorgiadis, A., Elbe, A. M., ve Ring, C. (2016). The Moral Disengagement in Doping Scale. *Psychology of Sport and Exercise*, 24, 188-198.
- Kavussanu, M., & Boardley, I. D. (2009). The Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31, 97-117.

- Kavussanu, M., & Ntoumanis, N. (2003). Participation in Sport and Moral Functioning: Does Ego Orientation Mediate Their Relationship?. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 25(4), 501-518.
- Keating, J. W. (1964). Sportsmanship as a Moral Category. *Ethics*, 75(1), 25-35.
- Kingston, K. M., & Wilson, K. M. (2010). *The Application of Goal Setting in Sport*. In Advances in Applied Sport Psychology: A Review. Mellalieu S, Hanton S, eds. London, UK: Routledge, pp. 75–123.
- Klein, H. J., Wesson, M. J., Hollenbeck, J. R., & Alge, B. J. (1999). Goal Commitment and the Goal-Setting Process: Conceptual Clarification and Empirical Synthesis. *Journal of Applied Psychology*, 84(6), 885–896.
- Kleingeld, A., van Mierlo, H., & Arends, L. (2011). The Effect of Goal Setting on Group Performance: A Meta-Analysis. *Journal of Applied Psychology*, 96(6), 1289–1304.
- Koç, Y. (2013). Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği BEDSDÖ Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 96-114.
- Kohlberg, L. (1984). *Essays on Moral Development Volume Two: The Philosophy of Moral Development*. San Francisco: Harper & Row.
- Kurdak, S.S. (1996). *Sporda Doping ve İlaç Kullanımı*. Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Kyllo, L. B., & Landers, D. M. (1995). Goal Setting in Sport and Exercise: A Research Synthesis to Resolve the Controversy. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17(2), 117-137.
- Lapsley, D. K., & Narvaez, D. (2004). A Social-Cognitive Approach to the Moral Identity Theory. In D. K. Lapsley, & D. Narvaez (Eds.), *Moral Development, Self, and Identity*, (pp. 189–212). Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Latham, G. P., Erez, M., & Locke, E. A. (1988). Resolving Scientific Disputes by the Joint Design of Crucial Experiments by the Antagonists: Application to the

Erez-Latham Dispute Regarding Participation In Goal Setting. *Journal of Applied Psychology Monograph*, 73(4), 753–772.

Latham, G. P., Ganegoda, D., & Locke, E. A. (2011). Goal Setting: A State Theory but Related to Traits. In *The Wiley-Blackwell Handbook of Individual Differences*. Wiley-Blackwell Publishing Ltd.

Latham, G.P., & Locke, E.A (1991). Self-regulation Through Goal Setting. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 212–247.

Lee, M. J., Whitehead, J., & Balchin, N. (2000). The Measurement of Values in Youth Sport: Development of the Youth Sport Values Questionnaire. *Journal of Sport a Exercise Psychology*, 22(4), 307–326.

Locke, E. A. ve Latham, G. P. (1990). *A theory of Goal Setting and Task Motivation*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Locke, E. A., Latham, G. P., & Erez, M. (1988). The Determinants of Goal Commitment. *Academy of Management Review*, 13(1), 23-39.

Locke, E. A., & Latham, G. P. (2002). Building a Practically Useful Theory of Goal Setting and Task Motivation: A 35-year Odyssey. *American Psychologist*, 57(9), 705.

Locke, E. A., & Latham, G. P. (2013). *New Developments in Goal Setting and Task Performance*. New York: Routledge.

Loland, S. (2002). *Fair Play: Historical Anachronism or Topical Ideal?* In *Ethics and Sport* (pp. 94-118). New York: Routledge.

Lonsdale, C., Hodge, K., & Rose, E. (2009). Athlete Burnout in Elite Sport: A Self Determination Perspective. *Journal of Sports Sciences*, 27(8), 785-795.

Lunenburg, F. C. (2011). Goal-Setting Theory of Motivation. *International Journal of Management, Business, and Administration*, 15(1), 1-6.

- Mavisu, H. (2010). *Bireysel Kariyer Planlamanın Aşamalarından Biri Olarak Hedef Belirleme ve Kariyer Başarısı ilişkisi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- McGlashan, K. E., Wright, P. M., & McCormick, B. (1995). Preferential Selection and Stereotypes: Effects on Evaluation of Female Leader Performance, Subordinate Goal Commitment, and Task Performance. *Sex Roles*, 33(9-10), 669-686.
- Mellalieu, S. D., Hanton, S., & O'Brien, M. (2004). Intensity and Direction of Competitive Anxiety as a Function of Sport Type and Experience. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14(5), 326-334.
- Mil, H. İ., & Şanlı, S. (2015). Sporda Şiddet ve Medya Etkisi: Bir Maçın Analizi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(55), 231-247.
- Miller, B. W., Roberts, G. C., & Ommundsen, Y. (2004). Effect of Motivational Climate on Sportspersonship Among Competitive Youth Male and Female Football Players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14(3), 193-202.
- Mulvey, P. W., & Klein, H. J. (1998). The Impact of Perceived Loafing and Collective Efficacy on Group Goal Processes and Group Performance. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 74(1), 62-87.
- Ntoumanis, N., Taylor, I. M., & Thøgersen-Ntoumani, C. (2012). A Longitudinal Examination of Coach and Peer Motivational Climates in Youth Sport: Implications for Moral Attitudes, Well-Being, and Behavioral Investment. *Developmental Psychology*, 48(1), 213-223.
- Oettingen, G., Mayer, D., Timur Sevincer, A., Stephens, E. J., Pak, H. J., & Hagenah, M. (2009). Mental Contrasting and Goal Commitment: The Mediating Role of Energization. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(5), 608-622.

- Ommundsen, Y., Roberts, G. C., Lemyre, P. N., & Treasure, D. (2003). Perceived Motivational Climate in Male Youth Soccer: Relations to Social–Moral Functioning, Sportspersonship and Team Norm Perceptions. *Psychology of Sport and Exercise*, 4(4), 397-413.
- Öntürk, Y. (2018). *Spor Ortamunda Mobbing (Farklı Bakış Açıları ile)* (1. Baskı). Ankara: Gece Akademi.
- Öntürk, Y. & Ekici, S. (2018). Evaluation of The Effect of Physical Education and Sports Lessons on Children. *New Horizons in Social Sciences*. Riga: LAP Lambert Academic Publication Press
- Öntürk, Y., Karacabey, K., & Özbar, N. (2019). Günümüzde Spor Denilince İlk Akla Neden Futbol Gelir? Sorusu Üzerine Bir Araştırma. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 1-12.
- Özçakır, S. (2017). *Tarih Temelleri; Eski Çağlarda Spor*. N. Mirzeoğlu (Ed). Spor Bilimlerine Giriş (2. Baskı). Ankara: Spor Yayınevi
- Păunescu, M., Gagea, G., Păunescu, C., & Pițigoî, G. (2013). The Moral Dimension of Fair Play in High-Performance Sport. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, 692-696.
- Pennington, C. G. (2017). Moral Development and Sportsmanship in Physical Education and Sport. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 88(9), 36-42.
- Peralta, C., Lopes, P., Gilson, L., Lourenco, P., & Pais, L. (2015). Innovation Processes and Team Effectiveness: The Role of Goal Clarity and Commitment, and Team Affective Tone. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 88(1), 80–107.
- Perry, J.L. (2014). Redefining Sportspersonship: A Complaint and Principled Model Redefining Sportspersonship: A Complaint and Principled Model. Phd Thesis. University of Hull, United Kingdom.

- Popescu, V., & Masari, G. A. (2011). Comparative Analysis of Athletes' Fair Play Attitude According To Specific Variables Conditioned by Sports Training and Competition. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 12, 24-29.
- Redeker, R. (2002). *Le Sport Contre Les Peuples*. Paris: Berg International Editeurs.
- Reimer, L. C., & Reimer, K. S. (2015). Maturity is Coherent: Structural and Content-Specific Coherence in Adolescent Moral Identity. *The Journal of Positive Psychology*, 10(6), 543-552.
- Rest, J.R. (1984). The Major Components of Morality. *In Morality, Moral Behavior, and Moral Development*. (pp. 356-358). W. Kurtines & J. Gewirtz (Eds.), New York: Wiley.
- Rutten, E. A., Dekovic, M., Stams, G. J. J. M., Schuengel, C., Hoeksema, J. B., & Biesta, G. J. J. (2008). On-and Off-Field Antisocial and Prosocial Behavior in Adolescent Soccer Players: A Multilevel Study. *Journal of Adolescence*, 31(3), 371–387.
- Rutten, E. A., Schuengel, C., Dirks, E., Stams, G. J. J., Biesta, G. J., & Hoeksma, J. B. (2011). Predictors of Antisocial and Prosocial Behavior in an Adolescent Sports Context. *Social Development*, 20(2), 294–315.
- Saban, N. (2006). Bir Analiz: Türk Hukukun da Hile Kavramının Unsurları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (31), 59-62.
- Sage, L., Kavussanu, M., & Duda, J. L. (2006). Goal Orientations and Moral Identity as Predictors of Prosocial and Antisocial Functioning in Male Association Football Players. *Journal of Sports Sciences*, 24(5) 455–466.
- Sage, L., & Kavussanu, M. (2007). Multiple Goal Orientations as Predictors of Moral Behavior in Youth Soccer. *The Sport Psychologist*, 21(4), 417-437.
- Sanderse, W. (2012). *Character Education: A Neo-Aristotelian Approach to the Philosophy, Psychology and Education of Virtue*. Delft: Eburon Academic Publishers.

- Sandler, M. E. (2002). *A Structural Examination of Academic Integration, Perceived Stress, Academic Performance, and Goal Commitment from an Elaborated Model of Adult Student Persistence*. The Annual Meeting of the American Educational Research Association. New Orleans, LA.
- Savage, S. V., Stets, J. E., Burke, P. J., & Sommer, Z. L. (2017). Identity and Power Use in Exchange Networks. *Sociological Perspectives*, 60(3), 510-528.
- Schweitzer, M. E., Ordonez, L., & Douma, B. (2004). Goal Setting as a Motivator of Unethical Behavior. *Academy of Management Journal*, 47(3), 422-432.
- Serrano, J., Shahidian, S., Sampaio, J., & Leite, N. (2013). The Importance of Sports Performance Factors and Training Contents From the Perspective of Futsal Coaches. *Journal of Human Kinetics*, 38, 151-160.
- Sezen-Balçıkanlı, G. (2010). Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 1-10.
- Sezen-Balçıkanlı, G. (2009). *Profesyonel Futbolcuların Fair Playe Yönelik Davranışları ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sheridan, H. (2003). Conceptualizing Fair Play: A Review of the Literature. *European Physical Education Review*, 9(2), 163-184.
- Shields, D. L., & Bredemeier, B. L. (1995). *Character Development and Physical Activity*. Human Kinetics Publishers.
- Shields, D. L. & Bredemeier, B. L. (2007). *Advances in Sport Mortality Research*. In Handbook of Sport Psychology (3rd ed.) (pp.662-684). G. Tenenbaum & R. C. Eklund (Eds.). New York: John Wiley.
- Shields, D. L., LaVoi, N. M., Bredemeier, B. L., & Power, F. C. (2007). Predictors of Poor Sportspersonship in Youth Sports: Personal Attitudes and Social Influences. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 29(6), 747-762.

- Shields, D. L., Funk, C. D., & Bredemeier, B. L. (2015). Contesting Orientations: Measure Construction and the Prediction of Sportspersonship. *Psychology of Sport and Exercise*, 20, 1-10.
- Shrout, M. (2014). *The Relationship Between Goal Orientation, Sportspersonship, and Sport Participation on Moral Reasoning*. Phd Thesis. University of Towson, United Kingdom.
- Siedentop, D. L., Hastie, P., & Van der Mars, H. (2019). *Complete Guide to Sport Education*. Human Kinetics.
- Silva, J. (1983). The Perceived Legitimacy of Rule Violating Behavior in Sport. *Journal of Sport Psychology*, 5(4), 438-448.
- Spruit, A., Kavussanu, M., Smit, T., & IJntema, M. (2019). The Relationship Between Moral Climate of Sports and the Moral Behavior of Young Athletes: A Multilevel Meta-Analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(2), 228-242.
- Stornes, T., & Bru, E. (2002). Sportspersonship and Perceptions of Leadership: An Investigation of Adolescent Handball Players Perceptions of Sportspersonship and Associations With Perceived Leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6), 1-15.
- Sunay, H. & Saraçaloğlu, S.A. (2003). Türk Sporcusunun Spordan Beklentileri ile Spora Yönelten Unsurlar. Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.1(1), 43-48.
- Sunay, H. (2009). *Türkiye ve Bazı Yabancı Ülkelerdeki Futbol Kulüplerinin İncelenmesi*. 3. Ulusal Futbol Bilim Kongresi, Bildiri Kitabı.
- Sunay, H. (2017). *Spor Yönetimi, Ders Kitabı* (3. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şahin, M.H. (2003). *Sporda Şiddet ve Saldırganlık*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Şahin, M. (2009). *Spor Ahlakı ve Sorunları*. (2. Baskı). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

- Şahin, M. (2015). *Spor Ahlakı ve Sorunları*. Evrensel Basım Yayın.
- Şenel, E., & Yıldız, M. (2016). Hedef Bağlılığı Ölçeği: Türkçe Uyarlaması, Beden Eğitimi ve Spor Alanında Öğrenim Gören Öğrencilerde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Cbü Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(2), 58-65.
- Şenel, E., & Yıldız, M. (2016). The Investigation of Bodily / Kinesthetic Intelligence and Sportpersonship Orientation of Students in School of Physical Education And Sport. *SSTB*, 19, 54-61.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor Ahlakı ve Şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071–1093.
- Tsai, E., & Fung, L. (2005). Sportpersonship in Youth Basketball and Volleyball Players. *Athletic Insight*, 7(2), 37-46.
- Tubbs, M. E. (1993). Commitment as a Moderator of the Goal-Performance Relation: A Case for Clearer Construct Definition. *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 86 – 97.
- Tucker, L. W., & Parks, J. B. (2001). Effects of Gender and Sport Type on Intercollegiate Athletes Perceptions of the Legitimacy of Aggressive Behaviors in Sport. *Sociology of Sport Journal*, 18(4), 403-413.
- Türk Dil Kurumu (2019). *Hile nedir?* <http://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).
- Uy, M. A., Foo, M. D., & Ilies, R. (2015). Perceived Progress Variability and Entrepreneurial Effort Intensity: The Moderating Role of Venture Goal Commitment. *Journal of Business Venturing*, 30(3), 375-389.
- Vidoni, C., & Ward, P. (2009). Effects of Fair Play instruction on Student Social Skills During a Middle School Sport Education Unit. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 14(3), 285-310.
- Wade, D. (2009). Goal Setting in Rehabilitation: an Overview of What, Why and How. *Clinical Rehabilitation*, 23(4), 291-295.

- Walker, L. J. (2004). *Gus in the Gap: Bridging the Judgment-Action Gap in Moral Functioning*. In *Moral Development, Self and Identity*. (pp. 1–20). D. K. Lapsley & D. Narvaez (Eds.). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Yetim, A. (2000). Sporun Sosyal Görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63-72.
- Yıldıran, İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye’deki Görünümü ve Geliştirme Perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yılmaz, B., & Turgut, E. (2016). Askeri ve Sivil Yükseköğretim Kurumlarında Verilen Genel Muhasebe Eğitiminin Motivasyon Teorileri Açısından Karşılaştırmalı Analizi. *Journal of International Social Research*, 9(43), 2297-2305.
- Yoncalık, O. & Gündoğdu, C. (2007). Sporda Ahlaki Bir Sorun Olarak Doping. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 128-134.
- Yücel, A. S., Atalay, A., & Gürkan, A. (2015). Sporda Şiddet ve Saldırganlığı Etkileyen Unsurlar. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*. 2(2) 68-90.
- Zeynel, E., & Çarıkçı, İ. H. (2015). Mesleki Motivasyonun, İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkisi: Akademisyenler Üzerine Görgül Bir Araştırma. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 20(3), 217-248.
- Zorba, E. & Göksel, A. G. (2016). Türkiye’deki Plaj Hentbolu Sporcularının Spora Başlamasına Etki Eden Unsurlar ve Spordan Gelecek Beklentileri. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 3092-3101.

EK. 1

KİŞİSEL BİLGİLER					
Yaş:					
Cinsiyet: ☐ Kadın ☐ Erkek					
Branş:					
Kategori: ☐ Profesyonel ☐ Amatör					
Millilik: ☐ Evet ☐ Hayır					
Kaç yıldır spor yapıyorsunuz?.....					
SPORDA TAKIM HEDEFLERİNE BAĞLILIK ÖLÇEĞİ					
1.Kulübümle ilgili bir görevi ciddiye almak benim için çok zordur.	1	2	3	4	5
2.Doğrusunu söylemek gerekirse, kulübümün hedeflerine ulaşım ulaşmamak umurumda değil.	1	2	3	4	5
3.Kulübümün hedeflerinin peşinden gitmeye güçlü bir şekilde bağlıyım.	1	2	3	4	5
4.Kulübümün hedeflerinden vazgeçmem çok uzun sürmezdi.	1	2	3	4	5
5.Bence, kulübümün hedefleri için çabalamak iyi bir şeydir.	1	2	3	4	5
SPORTMENLİK YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ					
1. Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim.	1	2	3	4	5
2. Bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım.	1	2	3	4	5
3. Bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım.	1	2	3	4	5
4. Galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim.	1	2	3	4	5
5. Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım.	1	2	3	4	5
6. Hakem kararlarına uyarım.	1	2	3	4	5
7. Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım.	1	2	3	4	5
8. Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım.	1	2	3	4	5
9. Hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı kaybetmem.	1	2	3	4	5
10.Hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını da dinlerim.	1	2	3	4	5
11.Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm.	1	2	3	4	5
12.Maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam.	1	2	3	4	5
13.Eksikliklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
14.Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
15.Antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım.	1	2	3	4	5
16.Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım.	1	2	3	4	5
17.Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum.	1	2	3	4	5
18.Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim.	1	2	3	4	5
19.Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
20.Rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm.	1	2	3	4	5

SPORDA AHLAKTAN UZAKLAŞMA ÖLÇEĞİ							
1. Kuralları esnetmek dengeleri eşitlemenin bir yoludur .	1	2	3	4	5	6	7
2. Şiddet içeren bir davranışla sonuçlanmadığı sürece rakibe bağırılabilir.	1	2	3	4	5	6	7
3. Hayvanca davranışlar sergileyen bir rakibe kötü davranılabilir.	1	2	3	4	5	6	7
4. Eğer takımına yardım edecekse sporcuların hakemlere yalan söylemeleri kabul edilebilir.	1	2	3	4	5	6	7
5. Takımlarının uyguladığı sportmenlik dışı taktiklerin sadece ufak bir parçası olan sporcuları suçlamak haksızlıktır.	1	2	3	4	5	6	7
6. Antrenörü tarafından rakibini sakatlamak için teşvik edilen sporcular suçlanmamalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
7. Sporcuların birbirlerini aşağılamaları gerçekte kimseye zarar vermez.	1	2	3	4	5	6	7
8. Kötü bir davranışa maruz kalmış sporcular genellikle bunu hak edecek bir şey yapmışlardır.	1	2	3	4	5	6	7

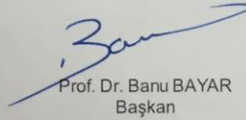
EK. 2

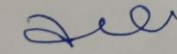
**MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARI**

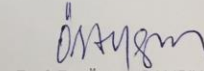
Protokol No : 170061	Karar No : 38
Araştırma Yürütücüsü	Araştırma Görevlisi MEVLÜT YILDIZ
Kurumu / Birimi	MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ / ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
Araştırmanın Başlığı	SPORCULARDA SPORTMENLİK YÖNELİMİ: HEDEF BAĞLILIĞI VE SPORDA AHLAKTAN UZAKLAŞMANIN ROLÜ
Başvuru Formunun Etik Kurula Geldiği Tarih	14.11.2017
Başvuru Formunun Etik Kurulda İncelendiği Tarih	İlk İnceleme Tarihi : 16.11.2017 1. Düzeltme Tarihi : 22.11.2017 2. Düzeltme Tarihi : 05.12.2017
Karar Tarihi	06.12.2017

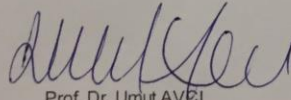
KARAR : **UYGUNDUR**

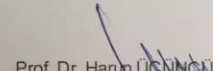
AÇIKLAMA :Araştırmanın uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

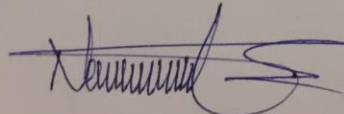

Prof. Dr. Banu BAYAR
Başkan

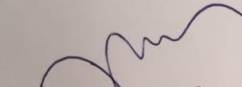

Prof. Dr. Ali AKAR
Üye

Prof. Dr. Özcan SAYGIN
Üye

Prof. Dr. Umut AVCI
Üye

Prof. Dr. Harun UÇUNGU
Üye

Prof. Dr. Nevide DELLAL
Üye

Prof. Dr. Nurdan CENGİZ
Üye

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Mevlüt YILDIZ

Doğum Yeri: Beyşehir/KONYA

Doğum Yılı: 01.04.1987

Medeni Hali: Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise   **2001-2005:** Alanya Fevzi Alaettinoğlu Lisesi /ANTALYA

Lisans   **2006-2010:** Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Yüksek Lisans **2011-2015:** M.S.K.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Doktora   **2015-2019:** M.S.K.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü

MESLEKİ BİLGİLER

2010-2011   : Karaman Madenşehir İlköğretim Okulu

2012-2015   : M.S.K.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü Araştırma Görevlisi

2015-   : M.S.K.Ü Spor Bilimleri Fakültesi Araştırma Görevlisi

İLETİŞİM

mevlutyildiz@mu.edu.tr